

ČESKÁ ZEMĚDĚLSKÁ UNIVERZITA V PRAZE

PROVOZNĚ EKONOMICKÁ FAKULTA

KATEDRA PRÁVA

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Právní úprava a praxe pobytu cizinců na území ČR

Autor diplomové práce: Svatek Petr

Vedoucí diplomové práce: Mgr. Hájková Ivana

© Praha, 2011

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma „Právní úprava a praxe pobytu cizinců na území ČR“ vypracoval samostatně za použití uvedené literatury a po odborných konzultacích s Mgr. Hájkovou Ivanou.

V Praze, 22. 3. 2011

.....
Podpis

Poděkování

Touto cestou bych rád poděkoval vedoucí diplomové práce Mgr. Ivaně Hájkové za její cenné připomínky a rady, které mi poskytovala při konzultacích a během zpracování diplomové práce.

Právní úprava a praxe pobytu cizinců na území ČR

Legislation and practice of stay of foreigners in the Czech Republic

Právní úprava a praxe pobytu cizinců na území ČR

Shrnutí:

Česká republika patří již řadu let mezi země s nejintenzivnějším nárůstem zahraniční populace. Tato skutečnost vyžaduje ze strany státu neustále nové legislativní změny a úpravy pobytového režimu cizinců na území republiky, ale i zajištění kompatibility s právem Evropské Unie. V této souvislosti se problematika cizinců stává velice aktuálním tématem.

Předkládaná diplomová práce se především zabývá právním postavením cizinců v České republice ve vybraných oblastech integrace. Úvodní část se zaměřuje na charakteristiku podmínek vstupu a pobytu cizinců na území ČR, které vyplývají s jednotlivých ustanovení zákona č.326/1999 Sb., o pobytu cizinců na území České republiky.

Rozbor české právní úpravy cizineckého zákona především poukazuje na klíčové aspekty rozdílného postavení cizinců v souvislosti s pobytovým režimem a zemí původu cizince. Navazující analytická část práce charakterizuje a hodnotí odlišné právní postavení cizinců Evropské unie a cizinců třetích zemí na území ČR v oblasti zaměstnávání, vzdělávání, kvalifikace a dalších sektorech integrace. Klíčové oblasti integrace jsou následně prezentovány v případových studiích. Poslední tématem problematiky je institucionální podpora integrace, kde je charakterizována a hodnocena činnost jednotlivých subjektů integrace cizinců.

Klíčová slova: cizinec, právní postavení, pobytový režim, občan třetího státu, integrace, přistěhovalectví, státní občanství

Legislation and practice of stay of foreigners in the Czech Republic

Summary:

The Czech Republic for many years belongs among the countries with the most intense increasing in foreign population. This fast requires from the state constantly new legislative changes and modifications of illegal stay of foreigners in the country, but also it ensured compatibility with the European Union law. In this context, the problem of foreigners is becoming a very current theme.

The thesis mainly deals with the legal status of foreigners in the Czech Republic of chosen areas. The introductory section focuses on the characteristics of the conditions of entry and residence of foreigners in the CR, resulting in the provisions of Act No. 326/1999 Coll. the residence of foreigners in the Czech Republic.

The analysis of the Czech legislation of the Aliens Act shows the key aspects of the different status of foreigners in the connection with the residence mode and the origin countries of the foreigners. The related analytical part of the work describes and evaluates the different legal status of foreigners in the European Union and the foreigners of the third countries on the territory of the Czech republic in employment, education, training and in the other sectors of integration. Key areas of integration are then presented in case studies. The last theme is the institutional support of integration, which is characterized and evaluated the activity of individual subjects of integration of foreigners.

Key words: foreigner, legal status, residence mode, the third country national, integration, immigration, citizenship

OBSAH:

1. ÚVOD	6
2. CÍL A METODIKA PRÁCE	8
3. PŘEHLED PLATNÉ PRÁVNÍ ÚPRAVY.	10
3.1 ZÁKLADNÍ TERMINOLOGIE PROBLEMATIKY	12
3.1 ZÁKON O POBYTU CIZINCŮ NA ÚZEMÍ ČR – ZÁKLADNÍ ASPEKTY.	13
3.2.1 VSTUP NA ÚZEMÍ ČR	14
3.2.2. POBYTOVÝ RÁMEC A STATUS.	16
3.2.3 PŘECHODOVÝ POBYT CIZINCŮ NA ÚZEMÍ ČR/SCHENGENU	17
3.2.4 KRÁTKODOBÝ POBYT CIZINCŮ NA ÚZEMÍ ČR/SCHENGENU – BEZ VÍZA	18
3.2.5 POBYT CIZINCŮ NA ÚZEMÍ ČR/SCHENGENU – KRÁTKODOBÁ VÍZA	19
3.2.6 DLOUHODOBÝ POBYT CIZINCŮ NA ÚZEMÍ ČR – VÍZUM K POBYTU NAD 90 DNŮ	20
3.2.7 POVOLENÍ K DLOUHODOBÉMU POBYTU	21
3.2.8 TRVALÝ POBYT NA ÚZEMÍ ČR	24
3.3 STÁTNÍ OBČANSTVÍ.....	29
3.3.1 NABÝVÁNÍ STÁTNÍHO OBČANSTVÍ	30
3.3.2 PODMÍNKY PRO ZÍSKÁNÍ ST. OBČANSTVÍ V SOUSEDNÍCH STÁTECH - SROVNÁNÍ.....	32
3.4 MIGRACE A JEJICH NEDÍLNÉ POLITICKÉ SOUČÁSTI.....	33
3.4.1 IMIGRAČNÍ POLITIKA.	34
3.4.2 INTEGRAČNÍ POLITIKA.....	35
3.4.3 INTEGRAČNÍ POLITIKA V ČR.	36
4. UPLATNĚNÍ A INTEGRACE CIZINCŮ V PRAXI ČR	37
4.1 ANALÝZA VÝVOJE POČTU MIGRANTŮ V ČR.....	37

4.2 INTEGRACE V OBLASTI ZAMĚTNÁNÍ	40
4.2.1 DŮVODY NAJÍMÁNÍ ZAHRA NIČNÍCH PRA COVNÍKŮ	40
4.2.2 PROCES ZÍKÁ VÁNÍ ZAMĚTNÁNÍ	41
4.2.3 CIZINEC V POSTA VENÍ ČLENA DRUŽTVA	44
4.2.4 CIZINEC V POSTA VENÍ ŽIVNOSTNÍKA - PODNIKATELE	46
4.2.5 APLIKA ČNÍ PŘÍKLAD Č. 1	48
4.3 INTEGRACE V OBLASTI VZDĚLÁ VÁNÍ A KVALIFIKACE.....	50
4.3.1 JAZYKOVÁ PŘÍPRA VA A POMOC.....	50
4.3.2 PROCES ŠKOLNÍHO VZDĚLÁ VÁNÍ CIZINCŮ	52
4.3.3 UZNÁ VÁNÍ KVALIFIKACE A NOSTRIFIKA CE DOSA ŽENÉHO VZDĚLÁNÍ	58
4.3.4 APLIKA ČNÍ PŘÍKLAD Č. 2	60
4.4 OSTATNÍ OBLAS TI SOCIÁLNÍ INTEGRACE	61
4.4.1 BYDLENÍ A JEHO FORMY PODPORY	62
4.4.2 HYPOTEČNÍ ÚVĚRY	63
4.4.3 STA VEBNÍ SPOŘENÍ	63
4.4.4 STÁ TNÍ SOCIÁ LNÍ PODPORA	65
4.4.5 SOCIÁ LNÍ POMOC	66
4.4.6 APLIKA ČNÍ PŘÍKLAD Č. 3	67
4.5 VYBRANÍ AKTĚŘI INTEGRA ČNÍHO PROCESU A JEJICH ČINNOST.....	69
5. POZNATKY A JEJICH VYHODNOCENÍ.	72
6. ZÁVĚR.....	78
7. SEZNAM LITERATURY	80
8. PŘÍLOHY	82

1. ÚVOD

„Každý si musí sám zvolit svou budoucí roli, jakou chce hrát v majoritní společnosti, a po té se vydat jasnou cestou dosažení tohoto cíle.“¹

Šišková Tereza

Česká republika se po osmnácti letech samostatné existence stala moderní, ekonomicky vyspělou zemí a zároveň atraktivním migračním teritoriem. Podíl migrantů je sice stále pod průměrem „západních zemí“, ale každý rok velmi intenzivně narůstá. Stále více cizinců přichází a zůstává natrvalo, v zemi s vysokou kvalitou života a dobrým potenciálem dalšího rozvoje.

Předmětem tzv. migračních vln cizích státních příslušníků je zejména snaha nalézt zaměstnání, osobní svobodu, jistotu či případně nový domov. Charakterizovat jednotlivé vlny migrace je velmi obtížné. Pro některé cizince je Česká republika zemí transitní, pro většinu z nich však cílová, kde předpokládají možnost řešení svých ekonomických aktivit.

Česká veřejnost, která nemá s přistěhovalectvím dlouhodobé zkušenosti je svědkem každoročního nárůstu počtu cizinců, a proto se objevuje celá řada otázek. Nejedná se pouze o nějaké objektivní otázky soužití a legislativní opatření týkající se pobytu cizinců, ale také o to, jak majoritní obyvatelstvo vnímá cizince. Přestože má naše společnost historickou zkušenost s žitím v multikulturním prostředí, až do roku 1993 byla součástí mnohonárodních států, tento fakt sám o sobě nijak nezaručuje, že takové soužití bude poklidné. Jednotlivci i skupiny cizinců na rozdíl od Čechů uplatňují jiné životní strategie, mají nestejně hodnotové stupnice a rozmanité náboženské víry, liší se nejen kulturou, jazykem, ale i právním postavením.

¹ ŠIŠKOVÁ, T., Menšiny a migranti v České republice. 1.vyd. Praha: Nakladatelství Portál, 2001. s.200

Česká republika jako právní stát založený tzv. občanském principu, dbá na to, aby nedocházelo ke znevýhodňování osob na základě jejich skupinové či individuální odlišnosti. Při uplatňování základních práv je zakázána jakákoliv forma diskriminace, ať již z důvodu pohlaví, rasy, sexuální orientace, etnického původu, národnosti, státního občanství a dalších aspektů. Naše společnost není xenofobní, a proto oceňuje každého, kdo si řádně vydělává na své živobytí tedy i cizince.

Ve snaze nalézt funkční řešení si stát osvojuje nové prvky integrační politiky, jejichž cílem je začlenění přistěhovalců do společnosti, a to jak v oblasti hospodářské tak i sociální a kulturní. Základní důraz je kladen na to, aby cizinci měli v co nejširším rozsahu stejná práva, jakým se těší čeští občané a občané EU.

Integrace je tedy dvoustranný proces, který zahrnuje jednak přizpůsobení ze strany cizince, tak i hostitelské země. Soužití s přistěhovalci vyžaduje stanovení nové míry společenské soudružnosti, přizpůsobení se kultuře a hodnotám hostitelské společnosti ze strany přistěhovalců na jedné straně a respektování kulturní různosti a identity cizinců na straně druhé. Vytvoření vstřícného prostředí umožňuje rozvoj kultury cizineckých komunit a podporuje sounáležitost cizinců k domácímu obyvatelstvu.

Názory na integraci cizinců do společnosti a v jakých oblastech by měla probíhat, se ale liší. Příliv kulturně cizorodých přistěhovalců vzbuzuje řadu rozpaků a obav a spolu s dalšími jevy, například vysokou nezaměstnaností, spěje k nárůstu nepřátelsky laděných postojů určitých skupin domácího obyvatelstva. Přes všechny tyto skutečnosti řada občanů řeší otázku působnosti cizinců v naší zemi a vůbec si neuvědomuje, že česká populace patří v Evropě mezi neintenzivněji stárnoucí. Již zveřejněné demografické studie dokladují, že přítomnost cizinců v ČR, stejně tak i v jiných západoevropských zemích je nezbytná a řízené získávání pracovních sil ze zahraničí, pomůže alespoň trochu zpomalit nebezpečný trend úbytku populace. Přistěhovalectví se stává globálním fenoménem, který kromě výhod v podobě ekonomického a kulturního obohacení, vyžaduje efektivní a srozumitelné politiky státu, ale také pochopení ze strany majoritní populace.

2. CÍL A METODIKA PRÁCE

Cizinecká problematika je velice obsáhlá a orientovat se v poměrně nepřehledném množství právních předpisů je velmi obtížné. V souvislosti se vstupem České republiky do integračních celků byla vydána řada předpisů a příruček reagujících na postavení cizinců, ale publikace řešící konkrétní případy praxe stále chybí. Hlavním záměrem překládané diplomové práce je vytvořit ucelený a snadno srozumitelný dokument, který by měl řešit právní postavení cizinců v základních oblastech integrace.

Primárním cílem práce je identifikace a hodnocení odlišného postavení cizinců Evropské unie a cizinců třetích zemí v oblasti pobytu, uznávání kvalifikace, získávání zaměstnání a dalších sociálních oblastech. Sekundárně se obsah práce zaměřuje na rozbor vybrané pobytové problematiky cizineckého zákona a následnou aplikaci do konkrétních případů, které přináší praxe. Závěrečná část je zaměřena na charakteristiku a hodnocení jednotlivých aktéru procesu integrace. Na základě získaných informací, které budou postupně vyhodnoceny a aplikovány do praxe, tak vznikne informační příručka, která bude sloužit nejen zaměstnancům státní správy, pracovníkům sociální integrace, ale i samotným cizincům při řešení jejich problémů.

Vlastní diplomová práce je rozvržena do šesti kapitol a dvou základních oblastí - teoretické a praktické. Teoretická část vychází z kompilace základních dat a informací z právních norem a směrnic EU. Prostředkem k dosažení již zmíněných cílů jsou jednotlivé přehledy, tabulky a srovnání, které mají kompatibilní návaznost na textovou formu práce. Prezentované informace jsou vybrány a řazeny takovým způsobem, aby svým obsahem reflektovaly aktuální právní stav a především poukázaly na klíčové aspekty právního postavení cizinců ve vybraných oblastech. Pro lepší orientaci a přehlednost jsou jednotlivé kapitoly ukončeny krátkým vyhodnocením problematiky. V rámci teoretické části je kromě metody sekundárního zpracování dat také použita metoda komparace, a to speciálně v kapitole občanství.

Praktická část diplomové práce je zaměřena na analýzu právního postavení cizinců Evropské unie a cizinců třetích zemí v jednotlivých oblastech integrace. Zjištěné odlišnosti jsou následně rozebrány a hodnoceny v kontrétních případech cizinců. Tato část vychází zejména z praktických zkušeností autora práce a činnosti cizineckých ohlašoven řešící pobytovou agendu cizinců. Za účelem lepšího pochopení problematiky a dosažení logické struktury práce je použito grafické zpracování sbíraných dat. Statistické údaje cizinců s dlouhodobým a trvalým pobytem jsou založeny na sekundární analýze dat z kvantitativních statistik Českého statistického úřadu a Ministerstva práce a sociálních věcí. Praktickou část doplňuje kapitola, která charakterizuje a hodnotí nejdůležitější aktéry oblasti integrace cizinců na území České republiky.

Poslední kapitolou diplomové práce je závěr, který na základě teoretických poznatků a studia právních předpisů vyvozuje postoje „de lege ferenda“ k efektivní právní úpravě pro projednávanou problematiku a zároveň navrhuje přístupy jednotlivých institucí v oblasti integrace cizinců.

Již v úvodu mé práce upozorňuji na skutečnost, že řada informací pro zpracování práce vychází z praxe cizineckých ohlašoven. V případě, že některá hodnocení v diplomové práci upozorňují na nejednotný postup zaměstnanců státní správy, smyslem není hodnotit ani zpochybňovat jejich práci, nýbrž poukázat na skutečnost, že současná právní úprava cizineckého problematiky, která je na první pohled jasná a přehledná, navazuje na řadu právních předpisů, směrnic EU a v důsledku této skutečnosti dochází k nejednotnému právnímu výkladu.

3. PŘEHLED PLATNÉ PRÁVNÍ ÚPRAVY

„Problematika cizinců je velmi obsáhlá. V České republice je řízena dvěma základními normami, zákonem o pobytu cizinců a zákonem o azylu a na ně navazující ustanovení dalších zákonů a mezinárodních dokumentů. „Tyto normy jsou ovlivňovány jednak neustálými změnami ve společnosti, zájmy státních institucí, do problematiky také vstupují nestátní organizace, zaměstnavatelé, vzdělávací organizace. V důsledku této skutečnosti dochází k jejich časté novelizaci.“²

Zákon o azylu č. 325/1999 Sb., ve znění pozdějších předpisů upravuje podmínky, za nichž je možné v ČR požádat o azyl (politické, náboženské a jiné důvody), podrobně řeší otázky udělení mezinárodní ochrany, práva a povinnosti žadatelů nebo případné odnětí azylu. Obsáhlá část zákona je dále věnována státnímu integračnímu programu, působnosti Ministerstva vnitra, Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy a Policie ČR. Tento zvláštní právní předpis potvrzuje, že Česká republika je signatářem tzv. Ženevské konvence a Úmluvy o právním postavení uprchlíku. Navazuje na společnou azylovou politiku Evropské unie vycházející z Amsterodamské smlouvy.

Zákon o pobytu cizinců na území České republiky č. 326/1999 Sb.

Zákon o pobytu cizinců je základní právní norma, která upravuje postavení, povinnosti, práva a omezení cizinců při jejich legálním pobytu na území ČR. Poslední novelizace z konce roku 2010 představuje velmi rozsáhlou oblast, která se dotýká většiny institutů.

Hlavním cílem novely zákona, kterou předložil ministr vnitra John je :

- „komparace práva Evropské unie do právních předpisů České republiky
- zajištění bezpečnosti ČR v souvislosti s propouštěním zahraničních pracovníků
- sjednocení právní úpravy výkonu správních agend a rekonstrukce skutkových podstat správních deliktů, aby právní úprava lépe vyhovovala aplikační praxi.“³

² SVATEK P., Cizinci a kriminalita, Policejní akademie Praha 2008

³ Koncepce pobytu cizinců, <http://www.migraceonline.cz/e-knihovna/> staženo dne 12.12.2010

Zákon o nabývání a pozbývání státního občanství České republiky č.40/1993 Sb., upravuje nabývání, zánik a ztrátu státního občanství. „Ministerstvo vnitra uděluje občanství fyzickým osobám na základě jejich žádosti při splnění konkrétních podmínek. „V případě praxe ČR zákon stanoví, občanství se nabývá narozením, určením otcovství dítěte, nalezením dítěte na území ČR, zvolením českého občanství prohlášením a udělením.“⁴

Zákon o dočasné ochraně č. 221/2003 Sb., stanoví podmínky pro vstup a pobyt cizince na území ČR za účelem poskytnutí dočasné ochrany, řeší otázky řízení o udělení a odnětí oprávnění k pobytu za účelem poskytnutí dočasné ochrany. Zákon upravuje institut, který má především zvládnout imigrační vlny vyvolané různými druhy ozbrojených konfliktů, občanskou válkou, živelní pohromou, soustavným porušováním základních lidských práv anebo soustavným nebo hromadným pronásledováním. Podle tohoto zákona se postupuje v případě, že dočasná ochrana cizinců byla vyhlášena rozhodnutím Rady EU.⁵ Legislativní rámec zahrnující problematiku cizinců představuje soubor řady na sebe navazujících právních norem. Jejich výčet lze rozdělit do tří rovin:

a)obecné normy

b) předpisy určující podmínky vstupu a pobytu cizinců na území ČR

c) předpisy, jež řeší otázky mezinárodní a dočasné ochrany.

V rámci problematiky práce je důležité zmínit tyto právní předpisy:

- Zákon č.435/200 Sb., o zaměstnanosti
- Zákon č.561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č.359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí
- Zákon č.48/1997 Sb., o veřejném zdravotním pojištění
- Zákon č.273/2001 Sb., o právech příslušníků národnostních menšin
- Listina základních práva svobod (ústavní zákon č.2/1993 Sb.)

⁴ Zákon o nabývání a pozbývání státního občanství České republiky č.40/1993 Sb., §2 odst.1

⁵ Zaměstnávání cizinců, nakladatelství ANAG, Olomouc 2005, str.56

3.1. Základní terminologie problematiky

„*Cizinec* podle zákona o pobytu cizinců na území České republiky je za cizince považována osoba, která nemá české státní občanství“⁶ „Cizinci mají v některých oblastech odlišné právní postavení než občané ČR - nejsou jim přiznávána některá politická práva (například právo volit, být volen, být členem politické strany). Naopak mají právo petiční, právo sdružovat se v občanská sdružení či právo shromažďovací. „Vstup a pobyt cizinců na území ČR je dále regulován dle státní příslušnosti - někteří mají vízovou povinnost, od cizinců zamýšlejících pobývat delší dobu na území ČR je požadováno, aby splnili některé z dalších podmínek, které stanoví cizinecký zákon (např. zdravotní pojištění, finanční prostředky).“⁷

Imigrant se rozumí osoba, přicházející do země za účelem pobytu dlouhodobějšího charakteru. Konkrétní druhy pobytů řeší zákon o pobytu cizinců na území České republiky.

Národnost bývá často zaměňována za státní občanství. Národností se rozumí příslušnost k určitému národu, národnostní nebo etické menšině. Představuje deklaratorní údaj, založený na identifikaci s určitou národnostní či etnickou skupinou. Volba národnosti je subjektivním rozhodnutím jedince, přesto bývá spojována s určitými objektivními kritérii jeho identity. Evidence národnosti se u jednotlivých osob nevede, v občanském průkazu či cestovním dokladu se tento údaj neuvádí. Informace o národnosti a rasovém původu považuje zákon⁸ za citlivé údaje. Zacházet s takovými údaje je možné pouze na základě povolení daného zákonem nebo souhlasu dané osoby.

Státní občanství vychází ze vztahu mezi občanem a státem (údaj o něm je uveden v osobních a cestovních dokladech), přičemž je tento pojem svázán s určitými právy a povinnostmi. „Státní občanství lze udělit osobě, která má na území ČR nepřetržitý pobyt po dobu nejméně 5 let .Na udělení občanství není právní nárok.“⁹

⁶ Zákon o pobytu cizinců na území České republiky č.326/1999 Sb., § 1 odst.2 zákona

⁷ ŠIŠKOVÁ, T. Menšiny a migranti v ČR. vyd. Praha: nakladatelství Portal, 2001. s. 31.

⁸ Zákon o právech příslušníků národnostních menšin č. 273/2001 Sb., §8 odst.1 zákona

⁹ Cizinci mohou státní občanství ČR nabývat udělením, a to na základě zákona nabývání a pozbývání státního občanství ČR.

„*Azyl* představuje ochranný pobyt, který stát poskytuje příslušníku jiného státu, osobě bez státní příslušnosti v souvislosti s jejím pronásledováním. Za pronásledování se považuje ohrožení života nebo svobody, jakož i psychický nátlak nebo jiná obdobná jednání, pokud jsou prováděna, podporována či trpěna úřady ve státě, jehož je cizinec státním občanem.“¹⁰

„*Národnostní menšina* je charakterizována jako společenství občanů žijících na území České republiky, kteří se odlišují od ostatních občanů zpravidla svým společným etnickým původem, jazykem, kulturou a tradicemi, tvoří početnou menšinu obyvatelstva a zároveň projevují vůli být považováni za národnostní menšinu za účelem společného úsilí o zachování a rozvoj vlastní svébytnosti, jazyka kultury a zároveň za účelem vyjádření a ochrany zájmů jejich společenství, které se historicky vytvořilo.“¹¹

Integrace představuje soužití jednotlivců ze dvou či více skupin s odlišnými kulturními vzorci, stupnicemi hodnot, pravidly chování. Jedincům náležejícím do jakékoli z těchto skupin umožňuje ponechání si vlastních specifik a dále zaručuje členům všech těchto skupin rovnoprávné postavení, a tím se eliminuje diskriminace členů některé skupiny.

Koncepce integrace cizinců je definována usnesením vlády č.126/2008. Jedná se o programové prohlášení, jehož cílem je zapojení všech resortů, partnerů a organizací do procesu začlenění cizinců do společnosti. Tento dokument je každý rok analyzován a následně rozšířen o další návrhy a postupy v oblasti integrace.

Diskriminace je pojem, který stanovila Evropská unie ve směrnici rady¹² z června roku 2000, provádějící zásadu rovného zacházení s lidmi bez ohledu na rasový nebo etnický původ. Přímá diskriminace charakterizuje ty případy, kdy je s jednou osobou zacházeno méně příznivě než s osobou jinou ve srovnatelné situaci z důvodu rasového či etnického původu. Na druhé straně nepřímá diskriminace je vymezena jako situace, kdy zdánlivě neutrální ustanovení nebo postup určitým způsobem znevýhodňuje osoby konkrétního rasového nebo etnického původu v porovnání s jinými osobami, pokud není dané kritérium objektivně opodstatněno legitimním cílem a prostředky.

¹⁰ Zákon o azylu č. 325/1999 Sb., § 2 odst.4

¹¹ Zákon o nabytí a pozbývání státního občanství ČR č.40/1993 Sb., §2 odst.1

¹² Směrnice rady Evropské unie 2000/43/EC z června roku 2000

3.2. Zákon o pobytu cizinců na území ČR – základní aspekty

Pobytový zákon upravuje zejména vstup na území, podmínky pro vycestování, jednotlivé druhy pobytu, vydané doklady, povinnosti cizince a jiných osob v souvislosti se zaměstnáním, dopravou apod. V neposlední řadě řeší sankce za porušení povinností a působnost jednotlivých státních orgánů. Důležité je připomenout, že tento zákon se nevztahuje na cizince, jejichž pobyt je upraven zvláštními právními předpisy. Především se jedná o žadatele o azyl a azylanty (jejich pobyt upravuje v úvodu zmiňovaný zákon č.325/1999 Sb., o azylu), „žadatele o udělení oprávnění za účelem dočasné ochrany a cizince, jímž bylo toto oprávnění uděleno (na základě zákona č.221/2003 Sb., o dočasné ochraně cizinců), a cizince pobývající na území na základě zákona o pobytu ozbrojených sil jiných států na území České republiky.“¹³

3.2.1. Vstup na území ČR

Česká republika je od roku 2007 součástí Schengenského území. Na základě této skutečnosti se právní úprava vstupu na území České republiky neřídí pouze zákonem o pobytu cizinců, ale také předpisy evropského práva:

- **Evropskou směrnici o volném pohybu občanů EU**
- **Schengenskou prováděcí úmluvou**
- **Schengenským hraničním kodexem¹⁴**

Na území České republiky a území Schengenu má právo vstoupit a legálně pobývat občan státu, se kterým má ČR či státy EU bezvízový styk. Principiálně tedy platí, pokud je cizinec oprávněn vstoupit na území ČR, tak de facto může vstupovat na území ostatních schengenských států. Toto pravidlo ovšem neplatí bez výjimky, rozhodující a podstatné je zdali, má cizinec vízum nebo povolení, které ho opravňuje ke vstupu na území konkrétního státu. Z praxe jsou známy případy, kdy dochází k tomu, že cizinci, který má oprávnění

¹³ Zaměstnávání cizinců, nakladatelství ekonomické a právní literatury ANAG, Olomouc 2005, str.52, ISBN 80-7263-297-3

¹⁴ Schengenský hraniční kodex je Nařízením Evropských společenství. Na základě této skutečnosti má aplikační přednost před českými zákony. České úřady zejména policie by tedy měly postupovat podle tohoto předpisu.

pobývat v České republice nebo jiné zemi Schengenského prostoru je vstup na hranicích odepřen. Toto omezení je plně v kompetenci policie na mezinárodních letištích a systematických hraničních kontrolách. český cizinecký zákon v návaznosti na Schengenský hraniční kodex stanovuje důvody odepření vstupu:

- „**nemá platný cestovní doklad**
- **předloží padělaný nebo pozměněný cestovní doklad, vízum nebo povolení k pobytu**
- **nemá dostatečné množství prostředků k pobytu na území a k vycestování**“¹⁵

Shora uvedený výčet důvodů není ovšem zcela vyčerpávající. Obecně lze říci, že česká verze zákona o pobytu cizinců formalizovaným přístupem stanoví totéž, co Schengenský hraniční kodex. Ustanovení §154 zák. 326/1999 Sb., taxativně stanoví další důvody odepření vstupu cizince:

- je důvodné podezření, že by při svém pobytu na území mohl ohrozit bezpečnost státu, závažným způsobem narušit veřejný pořádek nebo ohrozit mezinárodní vztahy smluvních států
- je zařazen do informačního systému smluvních států, to neplatí, je-li uděleno vízum, které opravňuje cizince k pobytu na území
- cizinec má statut nežádoucí osoby na území republiky
- je důvodné podezření, že cizinec trpí vážnou nemocí.

Souhrn:

Důvody odepření vstupu lze v zásadě rozdělit do tří kategorií:

1. **nepředložení podstatných náležitostí** (Cizinecký zákon s odkazem na Schengenský kodex stanoví, že cizinec musí na hranicích předložit všechny náležitosti, které předkládal při získání víza na zastupitelském úřadě).
2. **bezpečnostní důvody** (zařazení cizince do evidence nežádoucích osob nebo do Schengenského informačního systému, ohrožení veřejného pořádku).
3. **vady cestovních dokladů** (doklad nemá náležitou platnost, poškození dokladu, údaje nejsou čitelné, fotografie neodpovídá držiteli apod.).

¹⁵ Zákon o pobytu cizinců na území České republiky č. 326/1999 Sb., § 9.

3.2.2. Pobytový rámec a status

Definiční a pojmový rozdíl mezi občanem a cizincem spočívá v tom, že cizinec není státním příslušníkem státu, na jehož území pobývá. V případě cizinců, kteří legálně pobývají na území hostitelské země, plní analogickou funkci občanství tzv. pobytový status. „Tento status s odkazem na právní normy cizinecké problematiky včetně Listiny základních práv a svobod upravuje rozsah práv a povinností přiznaných cizinci, ale také umožňuje začlenění příchodního imigranta do společnosti. Přechod z nižší úrovně statutu do vyšší, zaručuje nejenom právní jistotu cizince, ale také možnost získat občanství. „Pobytový status má tak zcela stěžejní význam pro právní postavení cizince v hostitelské zemi. Obecně řečeno, je-li občanství „právem mít práva“, je pobytový status „právem mít některá práva“¹⁶.

V samotné praxi to znamená, že cizinci by měli mít možnost na základě pobytového statusu, změnit účel svého pobytu podle svých potřeb a okolností. Případné rozdíly v jejich postavení, vyplývající z různého pobytového režimu nesmí být diskriminační, ale musí vycházet z právních norem cizineckého zákona a předpisů Evropské unie. Jednotlivé zásahy do základních práv ze strany policie a ostatních státních orgánů musí být odůvodněné a přiměřené. Každému přicházejícímu cizinci musí být dána možnost naplnění svých lidských potřeb, zajištění rovného přístupu k zaměstnání, vzdělání, ke zdravotní péči, sociálním službám a možnosti si osvojit cizí jazyk. Pobytový status by měl umožnit cizinci sjednocení rodiny, umožnit vstup a pobyt rodinným příslušníkům imigranta. Zajištění důstojných podmínek cizince v hostitelské zemi je základní předpoklad úspěšné integrace.

Cizinci, kteří na území České republiky pobývají legálně, spadají do režimu tří základních právních norem; zákon o azylu, zákon dočasné ochraně cizinců a zákon o pobytu cizinců na území České republiky. Tyto normy stanovují práva a povinnosti cizinců a dále definují standardní a zvláštní pobytové režimy zejména s ohledem na zemi původu cizince.

¹⁶ Pobyt cizinců se kromě cizineckého zákona opírá o nařízení Rady (ES) č.539/2001, které řeší otázky vízové oblasti, stanoví seznam třetích zemí, jejichž státní příslušníci podle zákona o pobytu cizinců smí cizinec na území České republiky pobývat přechodně nebo trvale a dále stanoví seznam zemí, které jsou od vízové povinnosti osvobozené.

Cizinecký zákon rozděluje cizince na tři kategorie:

- a) občany Evropské unie a dále občany Norska, Islandu, Lichtenštejnska, Švýcarska a jejich rodinné příslušníky, vůči kterým je uplatňován stejný pobytový režim.
- b) státní příslušníky třetích zemí¹⁷
- c) cizince pobývající v ČR v rámci dočasné ochrany

3.2.3. Přechodný pobyt na území ČR/Schengenu

„Cizinec smí pobývat na území České republiky přechodně po překročení státních hranic a po ukončení hraniční kontroly, pokud mu nebyl vstup policií odepřen. Toto ustanovení platí i v případě, že po překročení státních hranic nebyla hraniční kontrola prováděna. Přechodně může na území rovněž pobývat dítě ode dne narození na území republiky za podmínek stanovené zákonem.“¹⁸ Přechodný pobyt podle se podle cizineckého zákona počíná dnem a hodinou překročení státních hranic, je-li hraniční kontrola prováděna mimo území. Pokud je hraniční kontrola prováděna na státních hranicích České republiky, rozhodující je den a hodina ukončení hraniční kontroly. Jednotlivé formy přechodného pobytu rozděluje cizinecký zákon takto:

- „bez víza,
- na základě uděleného krátkodobého víza, dlouhodobého víza, diplomatického víza nebo zvláštního víza,
- na základě povolení k přechodnému pobytu
- na základě výjezdního příkazu“¹⁹

¹⁷ Příslušníci třetích zemí jsou ti občané, kteří jsou uvedeni v seznamu nařízení Rady (ES) č.539/2001, početnou skupinu osob představují např. občané býv. Sovětského svazu, Bosna a Hercegovina, Jižní Afrika, Maroko, Kolumbie, Srí Lanka, Thajsko, Tunisko, Vietnam a další státy.

¹⁸ Zákon o pobytu cizinců na území České republiky č. 326/1999 Sb., § 16.

¹⁹ Zákon o pobytu cizinců na území České republiky č. 326/1999 Sb., § 17

3.2.4. Krátkodobý pobyt na území ČR/Schengenu bez víza

Krátkodobý pobyt představuje formu přechodného pobytu, kdy cizinec může na základě víza nebo bez víza pobývat v některém ze schengenských států. Rozhodující faktor pro určení vízové povinnosti představuje právní postavení cizince (občan EU – státní příslušník tzv. třetích zemí) a účel pobytu. Cizinci, občané EU mohou na území ČR či jiného schengenského státu pobývat bez víza až tři měsíce, doba pobytu na území jednotlivých států se sčítá. Jednotlivé podmínky přechodného pobytu bez víza, stanoví taxativně cizinecký zákon:

§ 18

„Cizinec může pobývat na území přechodně bez víza

- stanoví-li tak přímo použitelný právní předpis Evropských společenství, není-li v souladu s tímto právním předpisem mezinárodní smlouvou nebo nařízením vlády
- stanoví-li tak v souladu s přímo použitelným právním předpisem Evropských společenství mezinárodní smlouva nebo vláda svým nařízením
- je-li občanem Evropské unie“²⁰

Zákon připouští výjimku přechodného pobytu, kdy je cizinec:

1. ve výkonu vazby nebo ve výkonu trestu odnětí svobody
2. umístěn v policejní cele nebo v zařízení pro zajištění cizinců
3. osoba mladší 15 let po dobu hospitalizace, pokud přicestoval s jiným cizincem, v jehož cestovním dokladu je zapsán, a tento cizinec vycestoval z území státu
4. držitelem dokladu o povolení dlouhodobého nebo trvalého pobytu na území jiného smluvního státu a doba pobytu na území nepřekročí 3 měsíce,
5. žákem, který není státním příslušníkem členského státu Evropské unie, ale který má bydliště v jiném členském státě EU
6. rodinným příslušníkem občana Evropské unie, který sám není občanem EU
7. držitelem povolení k trvalému pobytu s přiznaným právním postavením dlouhodobě pobývajícího rezidenta v Evropském společenství na území jiného členského státu.

²⁰ Zákon č.326/1999 Sb., o pobytu cizinců na území ČR, § 18

3.2.5. Pobyt cizinců na území ČR/Schengenu - krátkodobá víza

Krátkodobé (turistické) vízum je standardním českým pobytovým titulem pro krátkodobý pobyt. Vízum k pobytu do 90 dnů uděluje zastupitelský úřad, ve výjimečných případech pohraniční policie na mezinárodních letištích na základě žádosti cizince. Zastupitelský úřad uděluje vízum jako jednorázové, určené ke dvěma vstupům nebo vícenásobné. Do víza se uvádí účel pobytu a celková délka pobytu, která nesmí přesáhnout 3 měsíce (viz. vzor žádosti v příloho vé části práce)

Česká republika je příslušná k udělení jednotného schengenského víza v případě, že:

- **je hlavním nebo je jediným cílem cesty žadatele**
- **je prvním schengenským státem, do kterého žadatel vstoupí v případě, že nelze cíl cesty jednoznačně určit.**

Mezi jednotná krátkodobá víza patří:

- 1) vízum typu A - letištní vízum** (§24 cizineckého zákona), které opravňuje cizince k pobytu pouze v prostoru mezinárodního letiště na území ČR nebo schengenského prostoru, po dobu čekání na další letecký spoj, při mezipřistání nebo při přestupu mezi dvěma úseky mezinárodního letu.
- 2) vízum typu B – průjezdní vízum** (§22 cizineckého zákona), opravňuje cizince k průjezdu územím při jeho cestě z území jiného třetího státu, přičemž délka pobytu nepřekročí 5 dnů při každém průjezdu.
- 3) vízum typu C – vízum k pobytu do 90dnů** (§26 cizineckého zákona) opravňuje k pobytu na území po dobu v něm uvedenou. Celková doba pobytu na území nesmí překročit 3 měsíce.

3.2.6. Dlouhodobý pobyt cizinců na území ČR – vízum k pobytu nad 90 dnů

Na rozdíl od krátkodobého pobytu, který až na zanedbatelné odchylky musí skončit nejpozději do 90 dnů, představuje dlouhodobý pobyt určitou bránu ke skutečnému přistěhovalectví. Pro cizince, který se hodlá do České republiky na čas nebo natrvalo

přistěhovat, představuje dlouhodobý pobyt standardní cestu, kdy může získat po pěti letech pobyt trvalý a po dalších pěti letech může žádat o české občanství.

Vízum k pobytu nad 90 dnů uděluje inspektorát cizinecké policie na žádost cizince. O vízum lze žádat za kterýmkoli účelem pobytu, nejčastějšími účely jsou například zaměstnání, podnikání, studium či výzkum. Žádost se podává na zastupitelském úřadu České republiky, výjimku představují státní příslušníci třetích zemí, kteří jsou povinni žádat o udělení víza pouze na zastupitelském úřadu ve státě, jehož jsou občany. Zastupitelský úřad následně zašle žádost o vízum cizinecké polici v ČR, aby o ní rozhodla. Policie musí při rozhodování o vízu přihlídnout ke stanovisku zastupitelského úřadu, na druhé straně je ale oprávněna rozhodnout opačně. V případě kladného stanoviska policie, zastupitelský úřad cizince vlepí do cestovního pasu vízum. K žádosti o udělení víza k pobytu do 90 dnů je cizinec povinen na požádání orgánu předložit doklad o zdravotním pojištění.

§ 27

Náležitosti k udělení dlouhodobého víza

- „cestovní doklad,
- fotografie; to neplatí, pokud bude pořizován obrazový záznam cizince,
- policií ověřené pozvání nebo prostředky k pobytu na území (§ 13) a doklad o zajištění
- ubytování cizince po dobu jeho pobytu na území, pokud nedoloží zabezpečení nákladů“²¹

Na požádání příslušného úřadu je cizinec povinen dále předložit:

- 1) výpis z evidence Rejstříku trestů vydaný státem, jehož je cizinec státním příslušníkem.
- 2) lékařskou zprávu, potvrzující zdravotní stav cizince - „netrpí závažnou nemocí“
- 3) další náležitosti, pokud je zákonná úprava s hledem na postavení cizince vyžaduje.

²¹ Zákon o pobytu cizinců na území České republiky č. 326/1999 Sb., § 27

3.2.7. Povolení k dlouhodobému pobytu

Povolení k dlouhodobému pobytu je součástí českého cizineckého práva od vstupu do Evropské unie. Vzhledem k složitosti cizinecké problematiky jej mnoho lidí zatím plně nedocenilo a zároveň nedokáže odlišit od dlouhodobého víza.

O vydání povolení k dlouhodobému pobytu je standardně oprávněn požádat cizinec na základě splnění těchto podmínek:

- v případě, že nedošlo ke změně účelu pobytu (trvá stejný účel pobytu)
- na území ČR předpokládá pobývat po dobu delší než 1 rok
- na území ČR pobývá na základě víza k pobytu nad 90 dní

„O povolení je dále oprávněn žádat manžel, nezletilé nebo zletilé nezaopatřené dítě manžela nebo takové dítě cizince, který žádá o vydání povolení k dlouhodobému pobytu za účelem vědeckého výzkumu nebo již za tímto účelem na území pobývá dále jen rodinný příslušník výzkumného pracovníka“.²²

Žádost o povolení k dlouhodobému pobytu se podává na Ministerstvu vnitra ČR na předepsaném tiskopise. Cizinec je povinen jí podat nejdříve 90 a nejpozději 14 dnů před uplynutím platnosti víza. V případě, že podání žádosti brání vážné důvody, je oprávněn tuto žádost podat do 3 pracovních dnů po zániku důvodů. Nedodržení zákonem stanovené lhůty je důvod k zastavení řízení o povolení k dlouhodobému pobytu a cizinec je povinen vycestovat z území.

Náležitosti žádosti o povolení k dlouhodobému pobytu jsou stejné jako v případě žádosti o vízum. Pokud je účelem pobytu cizince podnikání, přikládá také potvrzení finančního úřadu ČR o stavu daňových nedoplatků a potvrzení o pojistném ze správy sociálního zabezpečení. Policie vyřídí žádost o povolení ve lhůtě do 60 dnů ode dne podání žádosti, na řízení se vztahuje právní řád. Povolení lze opakovaně prodlužovat. Na základě povolení k dlouhodobému pobytu je možno měnit účel tohoto povolení přímo na území ČR. V takových případech vydává ministerstvo nové povolení k dlouhodobému pobytu.

²² Zákon o pobytu cizinců na území České republiky č. 326/1999 Sb., § 42

Účely dlouhodobého pobytu vycházejí z mezinárodní taxonomie na základě vyzorovaných migračních toků. Na základě této skutečnosti převedla cizinecká policie původní účely na současnou taxonomii.

Cizinecký zákon rozlišuje následující účely pobytu:

- studium a praxe
- podnikání na živnostenský list
- zaměstnání
- účast v právnické osobě
- ostatní ekonomické aktivity
- volné právo usídlení
- usídlení (povolení k trvalému pobytu)
- rodinný příslušníci a sloučení rodiny
- azylanti
- žadatelé o azyl, humanitární statut, dočasná ochrana
- osoby bez platných povolení čekající na repatriaci

Souhrn:

Výhody povolení k dlouhodobému pobytu oproti vízu na 90 dní.

- Povolení k dlouhodobému pobytu zvyšuje právní postavení držitele
- V průběhu pobytu lze měnit jeho účel
- Povolení je vydáváno na dobu překračující jeden rok
- Rozhodnutí o vydání probíhá ve správním řízení, žadatel má tedy všechny práva účastníka řízení
- „V případech, kdy cizinecká policie platnost dlouhodobého pobytu zruší, může se cizinec proti tomuto rozhodnutí odvolat a podat správní žalobu k soudu (pokud cizinec současně s žalobou podá návrh na přiznání odkladného účinku napadeného správního rozhodnutí, má nárok na udělení víza za účelem strpění).“²³

²³ Zákon o pobytu cizinců na území České republiky č. 326/1999 Sb., § 33/1 písm. d)

Povolení k dlouhodobému pobytu za účelem zaměstnání ve zvláštních případech – zelená karta (§ 42g zákona o pobytu cizinců č.326/1999 Sb.,)

Zelená karta představuje inovační povolení k dlouhodobému pobytu za účelem zaměstnání na území České republiky, vydává se na konkrétní pracovní místo a její držitel je oprávněn pobývat na území České republiky a zároveň pracovat na pracovním místě, pro které byla karta vydána. Tato forma povolení k pobytu je určena zejména pro cizince, kteří nejsou členy Evropské unie a hodlají na území republiky pracovat.²⁴

Zelená karta je určena pro:

- Kvalifikované pracovníky s vysokoškolským vzděláním a klíčový personál
- Pro pracovníky na pracovních pozicích minimálně s požadavkem vyučen
- Pro ostatní pracovníky

Žádost o vydání zelené karty je oprávněn podat cizinec, který je uveden v seznamu zemí²⁵ a je-li účelem jeho pobytu na území ČR zaměstnání na pracovní pozici v centrální evidenci volných pracovních míst pro držitele karty. Další podmínkou je požadované vzdělání, popřípadě odborná způsobilost k výkonu povolání. Žádost se podává na zastupitelském úřadě, o vydání rozhoduje Ministerstvo vnitra. Zelená karta opravňuje cizince k pobytu na území a k výkonu zaměstnání po dobu v ní uvedenou.

K žádosti o vydání je cizinec povinen předložit:

- Cestovní doklad a fotografii, pokud není pořizován obrazový záznam
- Doklady k prokázání vzdělání a odborné kvalifikace
- Lékařskou zprávu dokladující, že cizinec netrpí „závažnou nemocí“²⁶

Na požádání je dále cizinec povinen předkládat výpis z evidence Rejstříku trestů nebo obdobný doklad o posouzení zachovalosti vydaného státem, jehož je cizinec státním příslušníkem. Pokud příslušný stát takový doklad nevydává, může být nahrazen čestným prohlášením cizince.

²⁴ Bez povolení či zelené karty mohou být zaměstnáváni občané EU, Norska, Islandu, Lichtenštejska, Švýcarska nebo rodinný příslušník občana ČR.

²⁵ Vyhláška č.461/2009 Sb., stanoví seznam zemí jejichž příslušníci jsou oprávněni požádat o vydání zelené karty.

²⁶ Výčet nemocí stanoví vyhláška Ministerstva zdravotnictví č.274/2004 Sb.,

Souhrn:

Povolení k zaměstnání či zelená karta se vydávají na konkrétní pracovní místo. Jejich statut z hlediska režimu zaměstnání je rovnocenný. Uvedená forma pobytu opět výrazně charakterizuje právní postavení cizince a podmínky pro získání zaměstnání. Zásadně stanoví podmínky pro státní příslušníky třetích zemí a ostatních občanů.²⁷ Na druhé straně zákon konkrétně neurčuje pro jaký výkon práce je potřebná zelená karta, a pro který výkon práce je potřebné povolení k zaměstnání. Toto rozhodnutí je v kompetenci zaměstnavatele.

3.2.8. Trvalý pobyt na území ČR

Trvalý pobyt představuje další formu pobytu na území České republiky, který vydává Ministerstvo vnitra. Toto povolení může být uděleno i cizinci bez podmínek předchozího nepřetržitého pobytu v případě, že cizinec žádá o trvalý pobyt za účelem společného soužití se státním občanem ČR, dále cizinci, který o pobyt žádá z humanitárních důvodů či důvodů zvláštního zřetele, anebo jde-li o nezletilé či zletilé nezaopatřené dítě cizince, který na území republiky již trvale pobývá (§ 66 zákona o pobytu cizinců).

Trvalý pobyt je dále upraven v zákoně č.133/2000 Sb. o evidenci obyvatel a rodných číslech a změnách některých zákonů. Právo na zvolení trvalého pobytu podle shora uvedeného zákona je veřejným subjektivním právem. V případech, kdy dojde k porušení práv občana-cizince správním rozhodnutím, může se dovolat ochrany před správním soudem. Zákon o evidenci obyvatel nespécifikuje zákonnou lhůtu hlášení změny trvalého pobytu. Pokud se občan v místě skutečného trvalého pobytu nepřihlásí k pobytu vůbec, nehrozí mu podle zákona žádné závažné sankce.

Formy povolení k trvalému pobytu:

A) Povolení k trvalému pobytu rodinného příslušníka občana EU

Cizinec, který je občan EU případně třetího státu a je rodinným příslušníkem občana EU, respektive občana České republiky může o povolení k trvalému pobytu, na základě splnění podmínek cizineckého zákona požádat v případě:

²⁷ Bez povolení k zaměstnání či zelené karty mohou být zaměstnáváni občané členských států EU, občané Norska, Islandu, Lichtenštejnska, Švýcarska a rodinný příslušníci občana ČR.

§ 15a

Rodinným příslušníkem občana EU se pro účely tohoto zákona rozumí jeho:

- a)“ manžel,
- b) rodič, jde-li o občana EU mladšího 21 let, kterého vyživuje a se kterým žije ve společné domácnosti,
- c) dítě mladší 21 let nebo takové dítě manžela občana Evropské unie
- d) nezaopatřený přímý příbuzný ve vzestupné nebo sestupné linii“

O povolení k trvalému pobytu rodinného příslušníka občana Evropské unie se žádá na Ministerstvu vnitra, lhůta k vyřízení žádosti je 60 dnů. K žádosti je cizinec povinen předložit cestovní doklad, 2 ks fotografie, doklad potvrzující zajištění ubytování (§ 87i zákona o pobytu cizinců). Pro získání trvalého pobytu ovšem nestačí pouhý fakt, že se jedná o rodinného příslušníka., zákon v § 87h stanovuje další podmínky:

- „5 let nepřetržitého přechodného pobytu na území republiky nebo
- 2 roky nepřetržitého přechodného pobytu na území republiky, pokud je žadatel nejméně jeden rok rodinným příslušníkem státního občana ČR nebo občana států EU, který je na území přihlášen k trvalému pobytu nebo mu bylo vydáno povolení k trvalému pobytu.“²⁸

B) Povolení k trvalému pobytu cizince, který není občanem EU ani jeho rodinným příslušníkem, podmíněný předchozím nepřetržitým pobytem na území ČR

Povolení k trvalému pobytu se na žádost vydá cizinci:

- po pěti letech nepřetržitého pobytu na základě víza nad 90 dnů.
- po 4 letech nepřetržitého pobytu cizince, který na území pobývá v rámci přechodného pobytu po ukončení řízení o udělení mezinárodní ochrany
- po 2,5 letech, pokud se jedná o úspěšného absolventa pilotního projektu MPSV „Výběr kvalifikovaných zahraničních pracovníků“, a to bez ohledu
- na délku předchozího pobytu, pokud o trvalý pobyt žádá za účelem soužití se svým rodinným příslušníkem, který je občanem ČR

²⁸ Zákon č.326/1999 Sb., o pobytu cizinců na území ČR, § 87 odst.1, pís.m.a,b

Žádost podává cizinec na Ministerstvu vnitra, odboru azylové migrační politiky, případně na příslušném pracovišti OAMP MV podle místa pobytu. K žádosti je cizinec povinen předložit:

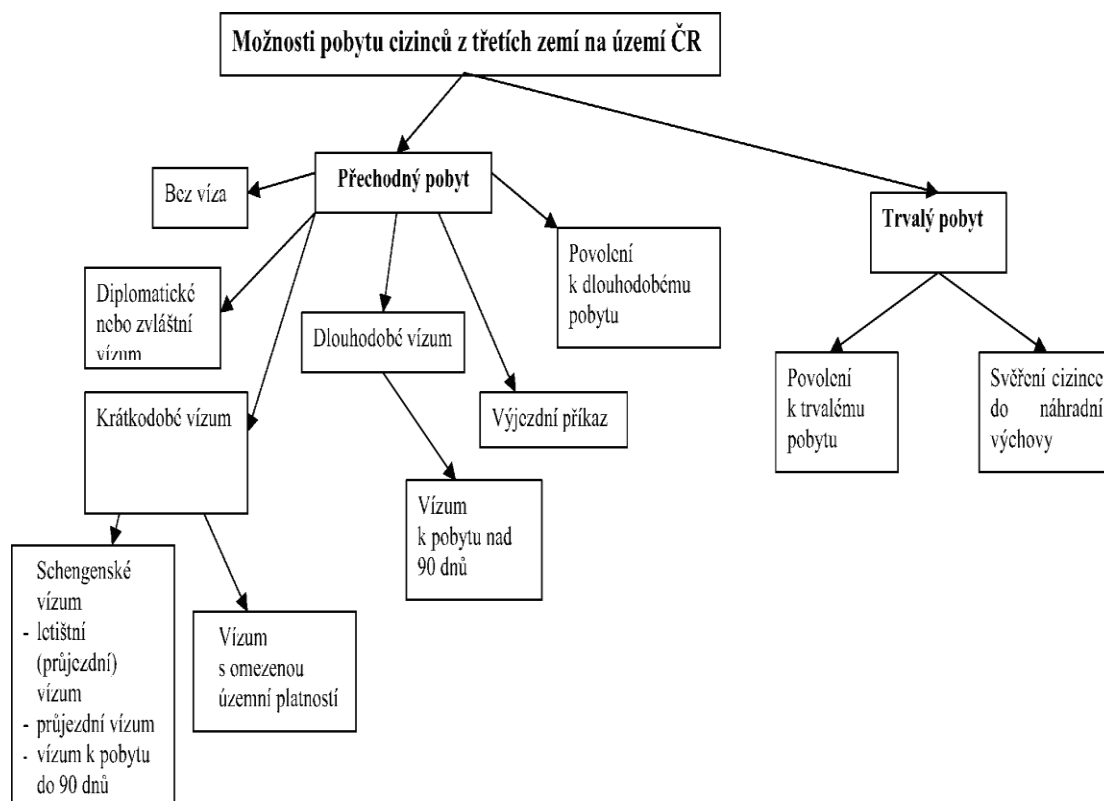
- a) cestovní doklad, 2 ks fotografie
- b) potvrzení o účelu pobytu na území ČR
- c) doklad potvrzující dostatek prostředků nutných k trvalému pobytu na území
- d) výpis z evidence Rejstříku trestů
- e) doklad o zajištění ubytování na území
- f) souhlas rodičů nebo dalšího zákonného zástupce, pokud se jedná o dítě

Od počátku r. 2009 cizinci žádající o trvalý pobyt musejí dále prokázat znalost českého jazyka na úrovni komunikace složením jazykové zkoušky. Rozsah zkoušky je stanoven vyhláškou. Doklad prokazující požadovanou znalost jazyka musí být podle ustanovení § 70 odst.2 písm. h, zákona o pobytu cizinců vydán školou, která je v seznamu oprávněných škol stanovených Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy. Zkoušku nemusejí skládat cizinci, kteří prokážou, že v předchozích 20 letech byli nejméně jeden rok žáky české základní nebo střední školy. Od zkoušky jsou osvobozeni děti mladší 15 let, lidé starší 60 let nebo tělesně či mentálně postižení. Trvalý pobyt bez jazykové zkoušky je udělován pouze občanům členských států EU a dále Norska, Islandu, Lichtenštejnska a Švýcarska.

O žádostech o povolení k trvalému pobytu rozhoduje v I. stupni Ministerstvo vnitra, odbor azylové a migrační politiky (§165 písm.c, zákona o pobytu cizinců). V případě kladného stanoviska získává cizinec průkaz o povolení k pobytu, který může mít formu vlepeného štítku do cestovního dokladu nebo samostatného dokladu. „Průkaz je veřejnou listinou; vyhotovuje se v jazyce českém a zpravidla ve dvou cizích jazycích podle mezinárodních zvyklostí. Doba platnosti průkazu je 10 let, průkaz lze prodloužit ve lhůtě 90 dnů před uplynutím platnosti.“²⁹ Řízení o povolení trvalého pobytu je správním řízením, na které se vztahují ustanovení správního řádu. Nicméně zákon o pobytu cizinců obsahuje řadu procesních odchylek od správního řádu pro řízení ve věcech vstupu a pobytu cizinců.

²⁹ Zákon č.326/1999 Sb., o pobytu cizinců na území ČR, § 87 písm.t

Tabulka č. 1

Zdroj: In formační publikace pro cizince, Ministerstvo práce a sociálních věcí, Praha 2009

C) Ukončení platnosti, zánik povolení k trvalému pobytu

Ministerstvo vnitra může na základě šetření zamítnout žádost o povolení k trvalému pobytu cizince, pokud se prokáže, že cizinec předložil padělané nebo pozměněné doklady, nepředložil všechny náležitosti, je evidován v indexu nežádoucích osob, trpí závažnou nemocí. Oprávnění ke zrušení platnosti trvalého pobytu má také v případech, kdy cizinec uzavřel manželství s cílem získat povolení k trvalému, opakovaně závažným způsobem naruší veřejný pořádek, práva a svobody druhých, nebo pokud byl pravomocně odsouzen soudem České republiky za úmyslný trestný čin k trestu odnětí svobody převyšující 3 roky. Pokud dojde k pochybení ze strany cizince ve shora uvedených případech, ministerstvo vydá rozhodnutí, o zrušení platnosti povolení k trvalému pobytu, stanoví lhůtu

k vycestování z území České republiky a udělí cizinci výjezdní příkaz³⁰, který je povinen ve stanovené lhůtě z území vycestovat. Každé rozhodnutí Ministerstva vnitra (správního úřadu) musí být vždy řádně odůvodněno a vydáno za předpokladu, že se jedná o přiměřený zásah do rodinného a soukromého života.

Souhrn:

Trvalý pobyt představuje nejstabilnější pobytové oprávnění cizince na území republiky. S ohledem na rozdílný právní režim je nutno rozlišovat v rámci tohoto institutu dvě kategorie. Jedná se o cizince s tzv. třetích zemí a občany EU a jejich rodinné příslušníky. Cizinec, kterému byl udělen trvalý pobyt má stejná práva jako občan České republiky. Tyto práva zejména vycházejí ze zákona č.2/1993 Sb., Listiny základních práv a svobod, zákona č.273/2001 Sb., o právech příslušníků národnostních menšin a ustanovení dalších právních norem. Cizinci s uděleným trvalým pobytem mohou vykonávat pracovní činnost bez pracovního povolení, čerpat dávky státní sociální podpory, dávky pomoci v hmotné nouzi, mají právo na bezplatné základní a střední vzdělávání ve školách zřízených státem apod. Na druhé straně mají cizinci v některých oblastech odlišné právní postavení než občané ČR. Nejsou jim přiznávána některá politická práva, například volební právo – jak aktivní tak pasivní do zákonodárných orgánů i do orgánů územních samosprávních celků, nemají právo vykonávat některé funkce – poslanec, soudce, prezident republiky a nemohou vykonávat některá povolání v ozbrojených složkách státu České republiky.

Z hlediska právního postavení cizinců je nutno za velmi relevantní považovat nejen podmínky pro udělování povolení k trvalému pobytu, ale také podmínky- náležitosti pro udělování dlouhodobých víz a otázky s tím související, jako například důvody neudělení víza, úprava správního trestání cizinců při porušení zákonem stanovených podmínek a pravidel pobytového režimu. Každá žádost související s pobytem cizince je posuzována zcela individuálně konkrétním správním úřadem. Jejich rozhodnutí nejsou často kompatibilní ve stejných případech za obdobných podmínek.

³⁰ Výjezdní příkaz § 50 zákona 326/1999 Sb., uděluje cizinecká policie, ve stanovených případech Ministerstvo vnitra nebo Ministerstvo zahraničních věcí, pokud dojde k ukončení legálního pobytu na území České republiky (např. v případě zrušení platnosti víza, povolení k dlouhodobému nebo trvalému pobytu). Výjezdní příkaz opravňuje cizince k přechodnému pobytu na území ČR po dobu maximálně 60 dnů, která je nutná k provedení nezbytných úkonů a k vycestování. Cizinec je povinen ve stanovené lhůtě vycestovat z území české republiky.

3.3. Státní občanství

České státní občanství jako občanství samostatného státu je institut, který je aktuální zhruba 18 let. V počátcích tohoto období byly předmětem občanství otázky spojené s rozpadem ČSFR a vymezením občanů nového státu. Otázky integrace cizinců do společnosti a nabývání občanství zůstávaly ve stínu. Postupně jak docházelo k nárůstu migračních vln, otázky občanství přistěhovalců nabyly zásadního významu a přistěhovalectví se stalo součástí naší každodenní reality.

V roce 2000 přijala Česká republika Evropskou úmluvu o státním občanství, a tím se zařadila mezi vyspělé evropské státy v souvislosti s problematikou občanství.³¹ Moderní státní občanství definované Evropskou úmluvou o státním občanství, představuje rovné členství v suverénním teritoriálním státě, označuje formální právní příslušnost fyzické osoby ke státu. Státní občanství představuje právní pouto, jehož základem je společenská přínáležitost, skutečné spojení existence zájmů a citů, spolu s existencí recipročních práv a povinností.³² „Na význam státního občanství v současné době nejlépe poukazuje fakt, že některá práva jsou nadále spojena výlučně s institutem občanství. Práva a povinnosti spojovaná s občanstvím se tedy mění nejen stát od státu, ale také v čase.“³³

Právní úprava státního občanství ČR je řešena čl. 12 Ústavy ČR³⁴ a dále zákonem č.40/1993Sb., o nabývání a pozbytování státního občanství. V obecné rovině právní normy zahrnující problematiku občanství lze rozdělit na dvě části. První skupinu představují normy, které stanoví nabývání a pozbytování státního občanství jednotlivcem. Do druhé skupiny patří normy upravující jednotlivá práva a povinnosti občana a státu. Tato skupina zahrnuje nepřeberné množství předpisů mnoha právních odvětví, otázka státního občanství je tedy řešena velmi difúzně.

³¹ European Convention on Nationality, ETS No. 156, Evropská úmluva o státním občanství z roku 1997, Česká republika podepsala tuto smlouvu v roce 1999.

³² NOTTEBOHM C., Liechtenstein vs. Guatemala, Second Phase, I.C.J. Reports, 1995

³³ BARŠOVÁ A., Občanství – Právní komparativní studie programu migrace, Nadace OSF, Praha 2003, str.37

³⁴ Tento článek nedefinuje pojem státního občanství, tu provedl Ústavní soud v nálezu č.40 z 13.září 1994, státní občanství definuje jako relativně trvalý právní svazek fyzické osoby a daného státu. Odborná literatura je v tomto ohledu rozporuplná, zda je státní občanství právní svazek, právní vztah či právní status.

3.3.1. Nabývání státního občanství

Zákon o nabývání a pozbývání státního občanství č.40/1993 Sb., definuje základní způsoby nabývání státního občanství ČR takto:

Narozením – dítě nabývá narozením státního občanství ČR, je-li alespoň jeden z rodičů občanem České republiky, nebo pokud se narodilo na území ČR, jeho rodiče jsou osobami bez státního občanství a alespoň jeden z nich má trvalý pobyt na území České republiky. Občanství se uděluje na principu *ius sanguinis*-pokrevně po rodičích. Tato skutečnost ovšem k nabytí občanství neopravňuje automaticky.

Osvojením – v případě, že alespoň jeden osvojitel je občanem České republiky, dítě nabývá státní občanství ČR dnem právní moci rozsudku o osvojení.

Nalezením na území České republiky – fyzická osoba nalezená na území ČR je státním občanem České republiky, pokud se neprokáže, že nabyla narozením státní občanství jiného státu.

Určením otcovství – nemanželské dítě cizinky nebo ženy bez státního občanství se stává občanem České republiky, pokud je otec státním občanem České republiky, dítě narozené mimo manželství nabývá státní občanství dnem souhlasného prohlášení rodičů o určení otcovství nebo dnem právní moci rozsudku o určení otcovství.

Prohlášením – „fyzická osoba, která byla ke dni 31. prosince 1992 státním občanem ČSFR a současně neměla státní občanství ČR ani SR mohla prohlášením před krajským úřadem nebo zastupitelským úřadem v zahraničí optovat pro české státní občanství; mohla rovněž optovat i za své nezletilé potomky; totéž se týkalo i osob, které měly ke dni 31. prosinci 1992 státní občanství ČSFR a neměly občanství ČR, a současně ke dni 31. prosince 1992 měly trvalý pobyt na území ČR.“³⁵

³⁵ Zákon o nabývání a pozbývání státního občanství č.40/1993 Sb., § 1-18

Udělením – fyzické osobě za současného splnění zákonem stanovených podmínek. „Na udělení státního občanství však není právní nárok. „***Státní občanství České republiky může udělit Ministerstvo vnitra cizinci na základě jeho žádosti, a pokud současně splňuje tyto podmínky:*** Trvale pobývá na území ČR po dobu nejméně pěti let a po tuto dobu se na území převážně zdržuje.“³⁶

Prokáže, že nabytím občanství pozbude dosavadní občanství, nebo prokáže, že pozbyl dosavadní občanství, nejde-li o osobu bez občanství nebo osobu s přiznaným postavením uprchlíka na území. Prokázání pozbytí dosavadního státního občanství lze v určitých případech prominout:

- **Nebyl v posledních pěti letech v České republice pravomocně odsouzen pro úmyslný trestný, tuto podmínku nelze prominout.**
- **Prokáže znalost českého jazyka, tuto podmínku může Ministerstvo vnitra prominout v případech zvláštního zřetele**

Žádost o udělení státního občanství se podává u příslušného krajského úřadu podle místa trvalého pobytu cizince. Krajský úřad vyplní se žadatelem dotazník a žádost o udělení státního občanství, spolu se stanoviskem obecního úřadu, cizinecké policie zašle na Ministerstvo vnitra, které o žádosti rozhodne. Pokud žádají o státní občanství rodiče, mohou do žádosti zahrnout i dítě nebo za něj podat žádost samostatně. K žádosti je třeba připojit rodný list dítěte a doklad o pozbytí dosavadního občanství, je-li toho třeba. Podává-li žádost jen jeden rodič, předloží také souhlas druhého rodiče se změnou státního občanství dítěte. Ministerstvo vnitra má na vydání rozhodnutí lhůtu 90 dní. Při posuzování žádosti předvolává žadatele k osobnímu pohovoru.

³⁶ Informační publikace pro cizince, vydalo: Ministerstvo vnitra České republiky, Praha 2009, str. 26

3.3.2 Podmínky pro získání státního občanství v sousedních státech – srovnání

	ČESKO	SLOVENSKO	MAĎARSKO	RAKOUSKO	NĚMECKO
POBYT/ BYDLIŠTĚ	Ke dni podání žádosti má nejméně 5 let povolen trvalý pobyt a po tuto dobu se zde převážně zdržuje	Nepřetržitý trvalý pobyt <5 let	< 8 let pobývá nepřetržitě na území před podáním žádosti.	Nenároková naturalizace: <10 let má hlavní bydliště na území Rakouska Nároková naturalizace: <30 let má hlavní bydliště na území Rakouska nebo < 15 let má hlavní bydliště na území Rakouska a prokáže osobní a profesní integraci.	Nenároková naturalizace: StAG 8 Cizinec, který se usídlil v tuzemsku. (Existují výjimky z požadavku, pokud má cizinec jinak k Německu vazby.) Nároková naturalizace: AusIG 85 < 8 let má obvyklý zákonný pobyt na území, a má povolení k pobytu (Aufenthaltserlaubnis) nebo oprávnění k pobytu (Aufenthaltsbe-rechtigung).
JAZYK	Prokáže znalost českého jazyka. Kritéria: schopnost plyně a gramaticky správně reagovat na otázky vztahující se k běžným situacím denního života, reprodukce obsahu textu z denního tisku.	Ovládá slovenský jazyk.	Složen zkoušky ze základů ústavnosti v maďarštině.	Novela z roku 1999. Přiměřené znalosti němčiny s ohledem na životní okolnosti cizince (§ 10a).	Nároková naturalizace - AusIG, 1994, novela 2000: dostatečná znalost jazyka v běžném životě zvládá kontakty v německém jazykovém prostředí, včetně běžných kontaktů s úřady - lze s ním vést rozhovor odpovídající jeho věku a vzdělání - žadatel je schopen přečíst text z běžného života a ústně reprodukovat jeho podstatný obsah
EKO NOMIC KÁ A SOCIÁLNÍ SITUACE	Není stanovena zákonem o občanství; prokazuje se při udělení trvalého pobytu. Cizinecký zákon požaduje prokázání ubytování a příjmu ve výši dvojnásobku životního minima na osobní potřeby žadatele na krytí pobytových nákladů.	Není upraveno v zákoně o občanství.	Je zajištěno jeho živobytí a bydlení v Maďarsku.	Jeho živobytí je dostatečně zajištěno nebo na své nouzi nemá vinu.	Nenároková naturalizace: StAG 8 Má v místě usídlení vlastní byt nebo ubytování. Je schopen v místě usídlení užít sebe a své rodinné příslušníky. Nároková naturalizace: AusIG 85 Může zajistit živobytí své a závislých rodinných příslušníků bez nároku na sociální podporu a podporu v nezaměstnanosti, k tomu se nepřihlíží, jestliže za důvody potřeby nemůže.
STATNÍ ZÁJMY, BEZPEČNOST STÁTU	Ministerstvo je povinno posoudit žádost i z hlediska bezpečnosti státu, k tomu si může vyžádat stanovisko Policie a zpravodajských služeb.		Jeho naturalizace nepoškozuje zájmy Maďarska		Není hrozbou pro klid, pořádek a bezpečnost a ani jiné společenské zájmy podle čl. 8(2) EÚLP. Není k cizím státům v takovém vztahu, aby udělení občanství poškozovalo státní zájmy.

Zdroj: Právní komparativní studie programu migrace, Poradna pro občanství, Nadace OSF Praha

3.4 Migrace a její nedílné politické součásti

V rámci úvodu této kapitoly je nejprve nutné, zamyslet se nad otázkou, proč je předkládaná problematika spojená s migrací, problémem, který v posledních desetiletích nabyl zcela nepochybně globálního charakteru.

Migrace představuje časově více či méně ohraničený proces přesunu lidí mezi lokalitami, které jsou určeny státními hranicemi. Přístup společenských skupin k nově příchozím měl v dávné historii i dnes mnoho společného, protože každá společnost se snažila vždy příliv cizinců kontrolovat. Po několik století sehrávala Evropa roli kolonizátora a miliony emigrantů odcházely osídlivat nové kolonie. „Po 2. světové válce se migrační vlna obrátila a vyspělé státy Evropy se ze zemí e-migrace stávají země i-migrace.“³⁷

Migraci jako společenský jev lze obecně zkoumat v několika rovinách a z několika úhlů pohledu. Prvotní hledisko představuje dělení na migraci dobrovolnou a vynucenou, mnohdy nelze ovšem mezi těmito hledisky dělení stanovit pevnou hranici. V řadě případů dochází k tomu, že dobrovolná migrace splývá v nedobrovolnou. Do případů dobrovolné migrace zařazujeme případy, kdy občané opouštějí svoji vlast zejména z osobních důvodů například za účelem sjednocení rodiny, realizací nového zaměstnání či studia. Naopak vynucená migrace charakterizuje ty situace, kdy lidé opouštějí své domovy z důvodu ohrožení života, svobody v důsledku pronásledování, represí, přírodním katastrofám.

Příčin, které napomáhají migraci ve světě zasaženým globalizací je celá řada. Rozhodující úlohu představuje bohatství a síla ekonomik jednotlivých zemí, ekonomický rozvoj a životní úroveň obyvatelstva dané země. Na druhé straně je třeba brát v potaz nejen vlivy, jež migraci způsobují, ale i ty faktory, které migraci umožňují nebo jí napomáhají, jako například odstranění bariér volného pohybu osob v Evropské unii, vytvoření společné měny, neustále se zlepšující dopravní spojení mezi státy či světadíly. Současný svět včetně naší republiky je neustále konfrontován pozitivními a negativními vlivy vycházející z migrace a bezesporu představuje jednu z globálních výzev obyvatelstva, proto je potřeba,

³⁷ BARŠOVÁ A., BARŠA P., Přistěhovalectví a liberální stát. vyd. Mezinárodní politologický ústav Brno, 2005. s. 15

abychom co nejlépe využili potenciál, který současná dynamická migrace poskytuje, a tím eliminovali její negativa. Obtížně zastavitelnou nelegální migraci je třeba kontrolovat a řídit pomocí programů migrace legální. Za tímto účelem jednotlivé státy přijímají migrační politiky zajišťující přímou či nepřímou regulaci pohybu osob přes hranice států. Tyto politiky jsou institucionální stránce formovány řadou státních orgánů, které se různou měrou podílejí na její koncepci a realizaci. Migrace zasahuje jednotlivé složky státní správy napříč resorty, klade vysoké požadavky na vzájemnou spolupráci. Hlavním cílem je řízení a usměrňování legální migrace a zároveň postih a prevence v oblasti nelegální migrace.³⁸ Kromě těchto otázek, zahrnují migrační politiky další nedílné součásti, imigrační a integrační politiky.

3.4.1. Imigrační politika

Imigrační politika představuje jeden ze souborů migrační politiky jejichž cílem je stanovit za jakých podmínek se mohou cizinci dlouhodobě nebo trvale usadit v konkrétní zemi. Současné přístupy Evropské unie vykazují, že tzv. dočasná ekonomická migrace se zřetelně proměňuje v trvalé přistěhovalectví. V této souvislosti je třeba připomenout a neponechávat stranou otázky uprchlictví a azylu. Tyto formy nuceného pohybu rovněž vedou k trvalému usídlování pouze s tím rozdílem, že hostitelská země na základě mezinárodního práva a evropského azylového systému rozhoduje, kterého uprchlíka-přistěhovalce přijme a koho ne. Azyl a uprchlictví tak představují zvláštní svébytný celek migračních politik.

Schéma č.1: Terminologická mapa

MIGRAČNÍ POLITIKY			
PŘISTĚHOVALECKÉ POLITIKY		AZYL	kontrola hranic, potírání nelegální migrace, víza, turismus, sezónní práce, studium , stáže apod.
IMIGRAČNÍ POLITIKY	INTEGRAČNÍ POLITIKY		
regulace vstupu cizinců na území	regulace začleňování cizinců do společnosti		

Zdroj: Přistěhovalectví a liberální stát, Mezinárodní politologický ústav, Brno 2005

³⁸ Pojem legální a nelegální migrace české právní normy nedefinují. Mezinárodní organizace pro imigraci (IOM) definuje nelegální migraci jako pohyb osob, který se uskutečňuje mimo právní rámec vysílajících, přijímacích či případně transitních zemí. Jedná se tedy o nelegální vstup, pobyt nebo práci, kdy migrant nemá platné dokumenty, povolení, které vyžadují imigrační předpisy v případě vstupu, pobytu a práce cizince.

3.4.2. Integrační politika

Tato forma politiky vychází z principu rovnosti všech členů společnosti. Jejím cílem je podpora, začlenění a adaptace přistěhovalců do hostitelských společností. Starší imigrační země se nikdy nepovažovaly za země imigrantů, třebaže se takovými zeměmi staly. Jejich integrační politika³⁹ vychází z různých politických filozofií a tradic; přitom dochází k pravidelnému přizpůsobování změněné situaci uvnitř společnosti. Většina takto situovaných zemí se vyznačuje velkými státními zásahy při prosazování rovnoprávnosti cizinců, kteří legálně pobývají na jejich území. Vlády novějších zemí⁴⁰ naopak začaly rozpracovávat politické koncepce a další opatření za účelem začlenění a upevnění vztahů mezi novými komunitami. Vedle politiky, která reguluje přijímání navracejících se občanů, imigrantů a uprchlíků; revidují své současné zákony o národnosti a občanství. Rozvoj politiky integrace je součástí změn celkového právního rámce, včetně změn ústavních. Ustanovení o diskriminaci na základě rasy a barvy pleti, národnostního či etického původu jsou vkládána do národních zákonů těchto zemí.

Migrace současnosti zaujímá důležité místo na žebříčku politických priorit evropských zemí bez ohledu na to, zda jsou starší či novější imigrační země. Integrační politika má stejný objekt zájmu, především je zacílena na potřeby, kterými se přistěhovalci liší od jiných skupin společnosti. Tyto specifické potřeby, plynou z jejich nedávného příchodu jsou dány kulturními odlišnostmi a zvyky, zejména neznalostí jazyka a hodnot hostitelské společnosti.

V zájmu každého státu, který přijímá přistěhovalce ať již z důvodu ekonomického přínosu nebo humanitárních důvodů je, aby se imigranti co nejrychleji adaptovali a dokázali jednat v institucionálních a sociálních kontextech. Klíčovým pojmem pro začlenění cizozemců je rovný přístup k sociálnímu zabezpečení.

³⁹ V právních předpisech Evropské unie se setkáváme s anglickým výrazem *immigration policie*, který vedle imigračních politik v naznačeném smyslu označuje také integrační politiky. Pro rozlišení užšího a širšího smyslu tohoto výrazu v rámci této práce si vypomáháme českým ekvivalentem výrazu „přistěhovalecké politiky“. Pojmově terminologická odlišení jsou shrnuta v terminologickém schématu č. 1 předchozí strany.

⁴⁰ Po pádu železné opony ve střední a východní Evropě a rozpadu Sovětského svazu došlo ke zvýšení mobility lidí z těchto zemí. Na základě této skutečnosti začaly v různé míře přijímat zákony a další politická opatření, směřující k řešení problémů migrace a integrace. Pro účely práce označujeme tyto země termínem „novější imigrační země“.

3.4.3. Integrační politika ČR

Česká republika patří mezi moderní evropské země a o této skutečnosti se také odvíjí integrační politika. Integrace cizinců je nedílnou součástí legální migrační politiky, proto reaguje na současný vývoj migrace. V současné době platí koncepce integrace cizinců přijatá usnesením vlády č. 224 ze dne 20. března 2010. Základní cílovou skupinou této koncepce představují cizinci třetích zemí, kteří pobývají na území naší republiky v souladu s pobytovými předpisy. Do této skupiny nepatří státní občané členských států Evropské unie ani žadatelé o mezinárodní ochranu.

Základním cílem integrační politiky je zejména předcházení vzniku uzavřených komunit imigrantů a sociálnímu vyloučení cizinců. Z hlediska efektivního fungování je kladen důraz na zapojení do integrace lokální a regionální úrovně. Obce a kraje představují důležitou roli v zapojení cizinců do pracovních aktivit, usídlení, poskytují ústředním orgánům státní správy informace o fungování integračního procesu. Cílená opatření vycházející z koncepce jsou zaměřena na tyto okruhy, předpokládající úspěšnou integraci:

- **harmonizace vztahů cizinců s majoritní společností**
- **zajištění zejména ekonomické soběstačnosti integrujících cizinců**
- **zlepšování systému vzdělávání cizinců a znalost českého jazyka**
- **zlepšování orientace cizinců ve společnosti**

Souhrn:

Závěrem této kapitoly lze konstatovat, že integrační politiky nejen bezprostředně navazují na imigrační politiky, ale i určitým smyslu jsou jejich nedílnou součástí. Většina států se snaží nastavit svou imigrační politiku tak, aby ve fázi výběru cizince, upřednostnily zájemce s dobrým integračním potenciálem. Tento potenciál zejména představují mladí lidé s nejvyšším stupněm či znalostí jazyka konkrétní země. Navzdory tomuto překrytí lze obě politiky odlišit předmětem; zatímco u imigračních politik je prvořadá regulace vstupu cizinců do hostitelských zemí, předmětem integračních politik je adaptace cizinců v nové společnosti tak, aby se stali její integrální součástí.

4. UPLATNĚNÍ A INTEGRACE CIZINCŮ V PRAXI ČR

4.1. Analýza vývoje počtu migrantů v ČR

Statistické údaje cizinců s dlouhodobým a trvalým pobytem uvedené v této práci jsou založeny na sekundární analýze dat z kvantitativních statistik Českého statistického úřadu. Mezi cizince řadí cizinecký zákon všechny imigranty, kteří dlouhodobě či krátkodobě pobývají na území ČR, avšak nemají české státní občanství. Jejich narůstající počet, sleduje níže uvedená tabulka č. 3, která charakterizuje jednotlivé migrační vlny od počátku naší samostatnosti.

Masová migrace je v současné republice často diskutovaný fenomén. Cizinci řeší odchodem z mateřské země nejčastěji svou nepříznivou finanční situaci, případně reagují na nestabilní politický systém nebo nedostatek sociálních jistot. Právě tyto hlediska ovlivnili jednotlivé migrační vlny proudící do České republiky.

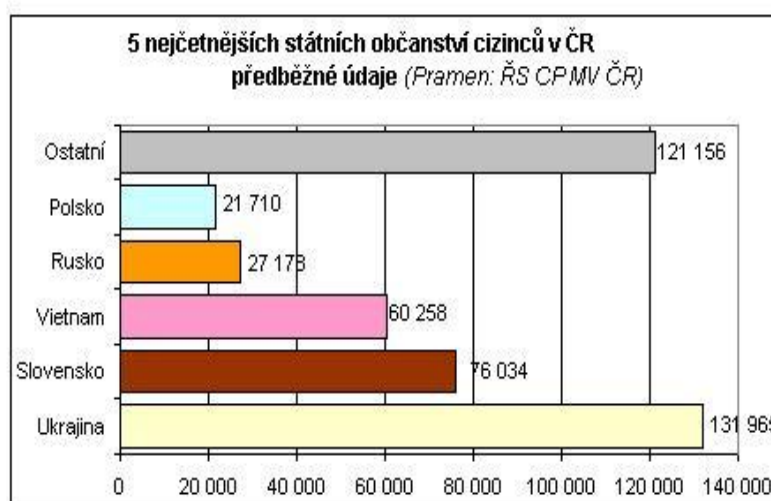
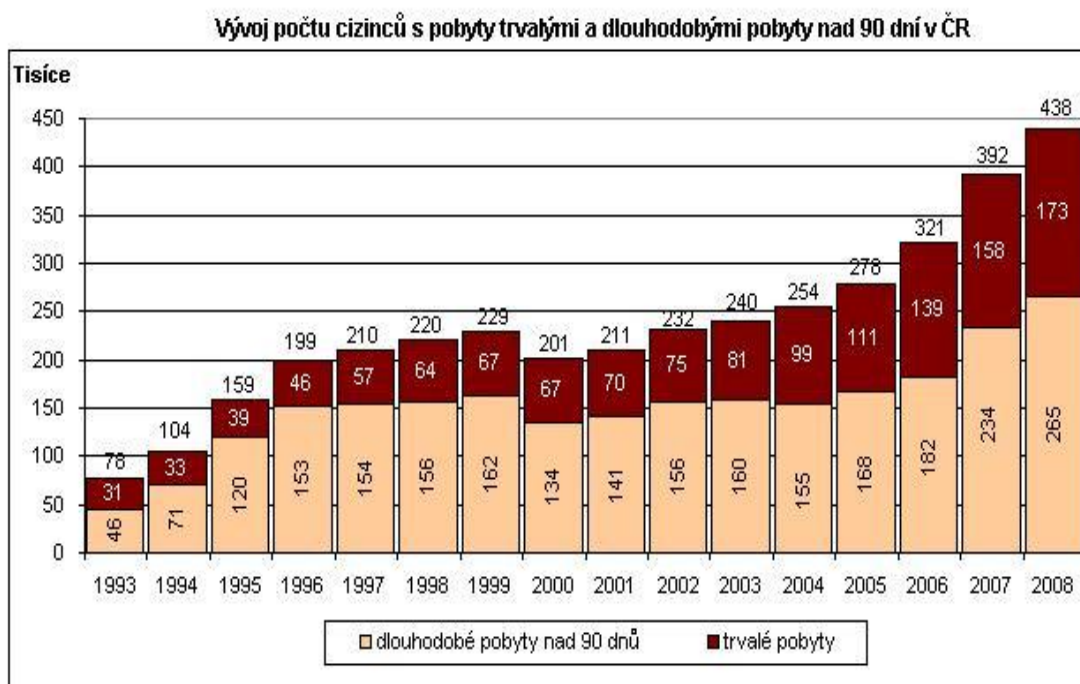
První polovina devadesátých let je charakteristická přílivem uprchlíků z Bosny a Hercegoviny a v souvislosti s politickými změnami v ostatních státech východního bloku je znatelný příliv občanů Rumunska a Bulharska. Následující migrační vlny představovali pracovní migranti z ostatních zemí bývalého SSSR, Polska, Ukrajiny, Vietnamu a také návrat českých krajanů, Volyňských Čechů. V průběhu let 1994 a 1999 dochází k markantnímu nárůstu počtu cizinců, kteří získali v České republice trvalý nebo dlouhodobý pobyt. Oficiální statistiky uvádějí kolem 104 tisíc zaevidovaných cizinců, o patnáct let později je tento počet je pětinašobný⁴¹ (viz tabulka č. 3). Jedinou výjimku ve sledovaném období představuje rok 2000, kdy se oproti roku 1999 počet cizinců výrazně snížil přibližně o 30 tisíc osob. Uvedený pokles se obecně přičítá legislativní úpravě pobytového režimu, kdy 1. 1. 2000 vešel v platnost zákon č.326/1999 Sb., o pobytu cizinců na území České republiky.

Novelizovaná úprava podstatně zpřísnila vstupní pobytový režim většiny cizích státních příslušníků. Podstatné omezení počtu imigrantů konkrétně představovalo zavedení vízové

⁴¹ Život cizinců v ČR, vyd. Praha: Český statistický úřad 2007, ISBN 978-80-250-1548-3

povinnosti s Ukrajinou, Ruskem a dalšími státy bývalého Sovětského svazu. Výrazný ekonomický růst, který se odehrál po roce 2000, měl za následek zvýšenou poptávku po zahraniční pracovní síle, proto od roku 2002 můžeme v naší republice sledovat pouze stoupající tendenci přílivu cizích státních příslušníků.

Tabulka č.3

Zdroj: Statistika Ředitelství Cizinecké policie Praha

Údaje z tabulky č. 3 dále potvrzují, že podíl cizinců s povolením k pobytu na obyvatelstvu postupně narůstá. „Zatímco v roce 1994 podíl činil 0,8% v roce 2008 to bylo již 2,9 %. Hlavní důvody nárůstu počtu cizinců představuje jednak ekonomický faktor a integrace naší republiky do evropských celků. Zejména se jedná o vstup do Evropské unie a Schengenského prostoru.“ V současné době představují cizinci 4% celkové populace ČR a tento vývoj se nijak nemění ani v roce 2010. Většina oficiálně registrovaných cizinců pochází ze zemí mimo Evropskou unii. Typ migrantů se výrazně liší v závislosti na jejich zemi původu.

„K 31.5 2010 Ředitelství služby cizinecké policie MV ČR v České republice evidovalo 426 749 cizinců, z toho 184 724 cizinců s trvalým pobytem, 242 025 cizinců s některým z typů dlouhodobých pobytů nad 90 dnů (tj. přechodné pobyty občanů EU a jejich rodinných příslušníků, dále víza nad 90 dnů a povolení k dlouhodobému pobytu). Nejčastěji zastoupenou populaci tvoří občané Ukrajiny (128 636 osob, 30 %) a Slovenska (71 392 osob, 17 %). Dále následovala státní občanství: Vietnam (60 931 osob, 14 %), Rusko (31 037 osob, 7 %) a Polsko (18 572 osob, 4 %).“⁴²

Z hlediska věkové struktury lze konstatovat, že věková cizinců ve srovnání s českou populací vykazuje určité odlišnosti. Tato skutečnost je dána motivy migrace cizinců. Jak ukazuje tabulka č. 4 v kapitole zaměstnanosti, většina cizinců přichází do České republiky z ekonomických důvodů tzn. za účelem získání zaměstnání a lepšího výdělku než ve své rodné zemi. Nejpočetnější věkovou strukturu představují cizinci mladšího produktivního věku mezi 20-40 rokem. Koncem roku 2010 se v tomto věkovém rozmezí nacházela více jak polovina cizinců, kteří na území republiky pobývali legálně. Tato skutečnost má pro stát velký význam z hlediska postupného úbytku a stárnutí české populace.

Při posuzování hlediska rozmístění cizinců představuje důležitý faktor státní občanství. Občané sousedních zemí například Slovenska se koncentrují zejména v blízkosti hranic. Tato skutečnost je dána tím, že řada pracujících cizinců ve dnech pracovního volna se vrací zpět do svých domovů. Naopak typické prostředím pro občany Vietnamu představují regiony česko-německého pohraničí a Praha, kde rozvíjejí své podnikatelské aktivity.

⁴² Dle Statistiky ČSÚ, staženo na http://www.czso.cz/csu/cizinci.nsf/kapitola/ciz_pocet_cizincu

4.2. INTEGRACE V OBLASTI ZAMĚSTNÁVÁNÍ

4.2.1. Důvody najímání zahraničních pracovníků

Z analýzy počtu cizinců, uvedené v tabulce č. 3 kapitola 4.1 vyplývá, že počet cizinců v naší republice narostl od roku 1993 téměř třináctkrát a Česká republika se tak stala novou imigrační velmocí. Přestože v důsledku nástupu ekonomické krize se podmínky cizinců – zahraničních pracovníků zhoršily, dle údajů ministerstva práce a sociálních věcí v prosinci roku 2010 v ČR legálně pracovalo cca 310 000 cizinců.

Zájem o zahraniční pracovníky zejména ovlivňuje celková poptávka zaměstnavatelů po pracovní síle, vycházející z nezájmu českých pracovníků o neatraktivní pracovní místa na sekundárním a terciárním trhu. Zkušenosti zaměstnavatelů ukazují, že zapracovávat dělníka, který nemá zájem o práci je ztrátou času, proto raději upřednostňují zahraniční pracovní sílu. Nedostatek kvalifikovaných pracovníků se netýká pouze oborů, kde je potřeba získat vysokoškolské vzdělání, například pracovníci v oblasti i informačních technologiích, ale problémy jsou hlavně v oborech stavebního, strojírenského průmyslu, zemědělství a určitých typech řemesel. V těchto oborech nastupuje zahraniční pracovní síla, která je ochotna pracovat za nižší mzdu, což je pro zaměstnavatele velmi výhodné.

V současné době se ovšem pracovní trh bez zahraničních pracovníků neobejde. Řada zaměstnavatelů po mnohaletých zkušenostech se zaměstnáváním zahraničních pracovníků, hodnotí pracovní výkony a aktivitu cizinců lépe než v případě českých občanů. Cizinci vykazují větší časovou flexibilitu, ochotu pracovat o víkendech, svátcích, což někteří čeští pracovníci zcela odmítají. Velké firmy, které zaměstnávají větší počet zahraničních dělníků, využívají k získávání nových zaměstnanců pracovní agentury. Zaměstnavatel ušetří v nákladech na najímání zaměstnance do kmenového stavu, což obnáší odvody na zdravotním a sociálním pojištění, cizinec je stále primárním zaměstnancem agentury. Naopak menší zaměstnavatelé, drobní podnikatelé dávají přednost vlastnímu náboru. Největší problém při získávání zahraničních pracovníků ovšem představují institucionální překážky. Úřady práce často brání v zaměstnávání cizincům z třetích zemí nevydáváním povolení, přestože o konkrétní pracovní místo není ze strany českého občana zájem.

4.2.2. Proces získávání zaměstnání

Zaměstnání v jiné zemi přináší nové výzvy v životě cizince. Po právní stránce jsou migrující pracovníci ochraňováni právem EU a předpisy členského státu, kde budou zaměstnání vykonávat. Jednotlivé podmínky pro zaměstnávání cizinců v České republice stanoví zákon č.435/2004 Sb., o zaměstnanosti. Po vstupu do EU a Schengenského prostoru se tyto podmínky podstatně změnily. Občané EU, Švýcarska a jejich rodinní příslušníci nejsou z hlediska zákona o zaměstnanosti považováni za cizince a na základě této skutečnosti mají stejné právní postavení jako naši občané, tzn. že v České republice mají volný přístup na trh práce (§3 odst. 2 a §87 zákona o zaměstnanosti). Tito cizinci jsou na území republiky zaměstnáváni pouze na základě vyplnění tzv. Informační karty o nástupu zaměstnání nebo o vyslání k výkonu práce. Zaměstnavatel, popř. právnická nebo fyzická osoba jsou povinni informovat pouze příslušný úřad práce o nástupu občana Evropské unie do zaměstnání.

Cizinci z třetích zemí mohou být přijati a vykonávat zaměstnání pouze za předpokladu:

- **„cizinci bylo uděleno individuální povolení k zaměstnání, platné vízum k pobytu vydané za účelem zaměstnání či povolení k dlouhodobému pobytu za účelem zaměstnání nebo cizinec je držitelem zelené karty**
- **budoucí zaměstnavatel obdržel povolení zaměstnávat cizince ze zahraničí, pokud zákon o zaměstnanosti nestanovuje jinak (§89 zákona o zaměstnanosti č.435/2004 Sb.)“⁴³**

Povolení k zaměstnání vydává místně příslušný Úřad práce, v jehož obvodu cizinec zaměstnání vykonává.⁴⁴ V řízení o žádosti není podmínkou osobní účast, proto žadatelé o povolení kontaktují pracovní úřad písemně před svým příchodem do republiky nebo jsou zastoupeni svým zaměstnavatelem, a to na základě plné moci. „Základním předpokladem získání zaměstnání je tzv. **ohlášené pracovní místo**, na jehož základě může příslušný

⁴³Zelená karta představuje nový druh k povolení k dlouhodobému pobytu za účelem zaměstnání ve zvláštních případech, který je určen pro cizince ze zemí určených vyhláškou Ministerstva vnitra č.461/2008.

⁴⁴Dle platné právní úpravy účinné od 1.7.2009 se místní příslušnost úřadu práce řídí místem, ve kterém je nebo má být zaměstnání vykonáváno, nebo bydlištěm fyzické osoby, jejíž zdravotní stav úřad práce posuzuje.

pracovní úřad vydat povolení k výkonu zaměstnání. Zpravidla se jedná o pracovní místo, které bylo předloženo konkrétní firmou – zaměstnavatelem. Při posuzování povolení pracovní činnosti cizinci, úřad vychází ze situace na trhu práce.⁴⁵ Nabídka volného pracovního místa je se všemi požadavky nabízena po dobu 30 dnů všem tuzemským uchazečům o zaměstnání. V případě, že volné pracovní místo nelze s ohledem na požadovanou kvalifikaci obsadit uchazečem vedeným v evidenci úřadu práce, je možno na tuto pozici přijmout zahraničního zaměstnance. Pracovní úřad vydá ve správním řízení povolení zaměstnat pracovníky ze zahraničí. Rozhodnutí úřadu je nepřenositelné, platí maximálně dva roky a je určeno pouze pro zaměstnání a zaměstnavatele v něm uvedené. Úřad práce může s ohledem na situaci na trhu práce na žádost cizince povolení prodloužit, a to opakovaně, vždy však nejdéle na dobu 2 let. V praxi dochází často k případům, kdy zaměstnání vykonávané cizincem je v rozporu s vydaným povolením, v takových případech je povolení k zaměstnání odejmuto. Platnost povolení zaniká: a) uplynutím doby, na kterou bylo povolení vydáno, b) skončením zaměstnání před uplynutím doby, na kterou bylo vydáno, c) uplynutím doby, na kterou byl cizinci udělen pobyt.⁴⁶ Vlastní pracovní poměr cizince se řídí pracovní smlouvou, která je uzavírána na dobu neurčitou nebo určitou. Pracovněprávní vztahy stejně tak práva a povinnosti zaměstnance vycházejí ze zákoníku práce a ve srovnání s českými občany nevykazují žádné odlišnosti.

Určitým kategoriím cizinců vydává úřad práce povolení k zaměstnání bez ohledu na situaci na trhu práce. Zákon o zaměstnanosti berou v úvahu tyto případy:

- cizinec je žadatelem mezinárodní ochrany na základě zákona o azylu nebo
- je držitel víza k pobytu nad 90 dní za účelem strpění pobytu, nejdříve však po uplynutí 12 měsíců ode dne podání žádosti o azyl
- cizinci do věku 26 let, pokud bude zaměstnán příležitostně nebo časově omezenými pracemi v rámci výměny mezi školami nebo programu pro mládež

⁴⁵ Na základě zákona o zaměstnanosti je každý zaměstnavatel povinen do 10 kalendářních dnů oznámit příslušnému úřadu práce svá volná pracovní místa a jejich charakteristiku. Tato podmínka platí i v případě obsazení těchto míst.

⁴⁸ viz § 100, zákona o zaměstnanosti č.435/2004 Sb.,

- cizinci, který bude zaměstnán v určitém časovém údobí za účelem zvyšování své kvalifikace nebo zaměstnání po dobu nejdéle jednoho roku
- cizinci, který je duchovním církve nebo náboženské společnosti registrované v České republice
- cizinci, který bude vykonávat práci na území české republiky na základě svého zvolení nebo jmenování do funkce. V takovém případě je zaměstnavatel povinen písemně doložit, že se jedná o místo obsazované volbou nebo jmenováním.

Výjimky režimu zákona o zaměstnanosti

Pod režim zákona o zaměstnanosti nepatří cizinci, kteří na území republiky vykonávají pracovní činnost, která je součástí vzdělávání nebo výměnné stáže. V takových případech není příjem cizince odvozen od jeho pracovního výkonu, ale podmínkami smlouvy vysílající zahraniční organizace. Výkon pracovní činnosti nemůže být tedy vázán pracovní smlouvou nebo individuální pracovněprávní dohodou s právnickou nebo fyzickou osobou. Poslední výjimku z režimu zákona představují cizinci, kteří provozují pracovní činnost na základě živnostenského listu viz. dále kapitola 4.2.2.

Důvody nevydání povolení k zaměstnání

Povolení k zaměstnání nelze rovněž vydat cizinci, který je držitel víza k pobytu nad 90 dní z důvodu strpění podle zákona o azylu a to podobu 12 měsíců ode dne podání žádosti o azyl nebo cizinci, který požádal v České republice o udělení mezinárodní ochrany. Povolení nelze vydat, pokud cizinec nesplňuje některou z podmínek stanovených zákonem o zaměstnanosti pro vydání povolení k zaměstnání.

Sankce v případě porušení zákona

Cizinec může být přijat do zaměstnání a zaměstnán jen tehdy, má-li platné povolení k zaměstnání a platné povolení k pobytu na území České republiky, nebo je-li držitelem zelené karty. Pokud cizinec vykonává zaměstnání bez povolení, dopouští se přestupku a ve správním řízení mu může být udělena pokuta až do výše deseti tisíc korun. Stejně tak zaměstnavatel, který zaměstnává cizince nelegálně se dopouští správního deliktu, za nějž mu lze udělit pokutu až do výše pěti miliónů korun. Přijatá novela cizineckého zákona podstatně zvyšuje odpovědnost zaměstnavatelů za pracovníky z třetích zemí.

4.2.3. Cizinec v postavení člena družstva

V rámci práce je důležité kvalifikovat specifickou skupinu cizinců s pracovním povolením, kteří jsou členy družstva. Většina odborné literatury tuto formu získání zaměstnání vůbec nerozlišuje a řadí jí automaticky pod agenturní zaměstnání, přitom se jedná o dvě zcela rozlišné formy.

Základem družstevního zaměstnání je přihlášení cizince do družstva sdružující různé profese a zaplacení členského poplatku. Na základě tohoto mechanismu se cizinci umožní získat vízum k pobytu v České republice a postavení na trhu práce. Jako člen družstva získá určitý finanční podíl na družstvu, ale rozhodovací pravomoc spočívající v možnosti ovlivňovat případnou strategii družstva či pracovní podmínky je velmi mizivá.

Pro členství v družstvu je charakteristické, že cizinec-člen družstva, vykonává pro družstvo práci, ale nemusí mít uzavřen pracovněprávní vztah. Z právního hlediska se jedná o pracovní vztah člena k družstvu, který upravuje obchodní zákoník, a tudíž nespadá do kompetence Ministerstva práce a sociálních věcí. Pro účely zjišťování situace na trhu práce se u těchto skupin cizinců vyžaduje, aby měli povolení k zaměstnání.

Tato forma pracovního povolení je především určena pro občany Běloruska, Ukrajiny a Vietnamu, kteří jsou nekvalifikovaní a je zaměřena na oblast stavebnictví, úklidových služeb a případně zemědělství. „Přijímací požadavky na členství v družstvu jsou nastaveny tak, aby případné české uchazeče již předem odradily. Na základě této skutečnosti je tento typ zaměstnávání často využíván, protože možnosti regulace družstevního zaměstnávání jsou dosti omezené a tohoto stavu využívají zaměstnavatelé ve svých strategiích.“⁴⁷ S cizinci uzavírají smlouvy na dobu určitou, zaměstnanci jsou nuceni vybírat si dovolené a neplacené volno v době snížení odbytu, případně jsou jako první propouštěni ze zaměstnání. V důsledku těchto negativních faktorů je pracovní uplatnění členů družstev z hlediska pracovních a také platových podmínek dosti nejistá což způsobuje nedostatečná legislativní podpora tohoto druhu integrace.

⁴⁷ HORÁKOVÁ, M. Mezinárodní migrace a migrace cizí pracovní síly. 2. vyd. Praha: VÚPSV, 2008, 97 s.

Zaměstnávání formou družstev představuje jeden z typických úkazů pracovní migrace **tzv. klientský systém**. Tento systém vybudovaný především migranty ze zemí bývalého Sovětského svazu je založen na principu poskytování vzájemných výhod prostřednictvím různých „zajišťovatelů“. Ti zprostředkovávají zaměstnancům patřičná povolení, vysílají je na práci a pracovní migrant se nemusí starat o složité procedury nutné k vyřízení všech povolení. Za tyto služby musí část výtěžku různým prostředníkům. Tento jev výrazně souvisí s ekonomickou krizí, kdy řadě cizinců skončilo pracovní povolení a místo ilegálního pobytu raději volili přestup do družstva.

Existence družstev je v současné době často diskutovanou problematikou, neboť na základě zjištěných skutečností dochází k častému obcházení zákona. Cizinec se po zaplacení členského poplatku stává členem družstva, kde není třeba řešit pracovní poměr. Na základě specifických požadavků vyplývajících z činnosti družstva je zřejmé, že český uchazeč nebude mít o práci zájem a místě příslušný úřad vystaví na volné pracovní místo povolení.

Rizikovitost tohoto typu zaměstnání je dána nedostatkem mechanismů kontroly dodržování legislativních a pracovních podmínek zaměstnanců družstev. Je zřejmé, že každá ekonomika potřebuje zahraniční pracovníky, ale této podobě se zcela vymykají kontrole. Výsledkem jsou zvýšené náklady ze státního rozpočtu a vznik novodobých otrokářů. S ohledem na tuto situaci vyšlo několik podnětů ke změně dikce zákona ve vztahu k cizincům třetích zemí. Dle odborníků této problematiky by měl vznik členství vázán pracovním vztahem a díky tomu by se předešlo současným migračním problémům.

Na základě analýzy současného stavu bude řešení této problematiky velmi složité, neboť stanovy nemohou diferencovat členy v tom smyslu, že u některých bude podmínkou vzniku členství pracovní vztah k družstvu u jiných ne, neboť všechny fyzické a právnické osoby jsou si před zákonem dle č. 1 Listiny základních práv a svobod rovny.⁴⁸

⁴⁸ ELIÁŠ, K., DVOŘÁK, T., BARTOŠÍKOVÁ, M., POKORNÁ, J. *Kurs obchodního práva – Právnické osoby jako podnikatelé*. 4.vydání. Praha: nakladatelství C.H. Beck, 2003. s 401.

4.2.4. Cizinec v postavení živnostníka – podnikatele

Právo podnikat a provozovat jinou hospodářskou činnost je již zakotveno v Listině základních práv a svobod v článku 26, kdy každý má právo podnikat a provozovat jinou hospodářskou činnost za podmínek, které stanoví zákon. Většina podnikatelské činnosti si řídí zákonem o živnostenském podnikání č.455/1999 Sb., ve znění pozdějších předpisů. Tato právní norma poskytl možnost provozování živnosti zahraničním osobám ve stejném rozsahu jako českým občanům.⁴⁹ Na základě této skutečnosti mohou provozovat živnost i osoby, kterým byl udělen azyl. Na druhé straně je třeba si uvědomit, že pro zahraniční podnikatele platí některé odlišné podmínky pro získání živnostenského oprávnění a provozování živnosti. „Vznik práva provozovat živnost cizinci je vázán všeobecnými podmínkami tzn. dosažení věku 18 let, způsobilost k právním úkonům, bezúhonnost a zvláštními podmínkami, kterými jsou odborná nebo jiná způsobilost, pokud jí zákon či zvláštní předpisy vyžadují.“⁵⁰ Při ohlášení živnosti je cizinec povinen předložit povolení k pobytu a další náležitosti, které formuluje následující část práce.

Současná právní úprava rozeznává živnost ohlašovací, při níž právo provozovat živnost vzniká ohlášením živnosti živnostenskému úřadu a následně se osvědčuje vydáním výpisu z rejstříku trestů. Druhou variantu představuje živnost koncesovaná, kde právo podnikat vzniká udělením koncese a osvědčuje se vydáním výpisu z živnostenského listu.

V kontextu živnostenského podnikání existují dva subjekty; právnické a fyzické osoby. Právnická osoba je tradičním pojmem soukromého práva, to ovšem neznamená, že by právnické osoby nemohly vystupovat jako subjekty veřejného práva. Vznik jejich právního režimu je odlišný dle druhů právnických osob. „Dle platné právní úpravy jsou právnickými osobami: sdružení fyzických nebo právnických osob, účelová sdružení majetku, jednotky územní samosprávy a jiné subjekty stanovené zákonem.“⁵¹

⁴⁹ Poslední novela živnostenského zákona vstoupila v účinnost v roce 2008

⁵⁰ Ministerstvo vnitra české republiky, Informační publikace pro cizince, vydáno Praha 2009. s.53

⁵¹ PRUCHA, P. Živnostenské právo, 1. vydání. Brno: Nakladatelství MU, 2005. s.36 a násl.

V rámci problematiky posuzování právnických osob je důležité hledisko jejich dělení. Podle země, kde mají své sídlo, jsou právnické osoby děleny na české a zahraniční. V případě, že je firma založena a má sídlo na území České republiky, je z pohledu českého a evropského práva považována za českou společnost, i když její zakládající členové jsou občany třetích zemí. Na základě této skutečnosti může společnost zakládat své pobočky v jiných členských státech EU nebo případně tam přesunout své sídlo.

Oprávnění zahraniční osoby podnikat a vznik živnostenského oprávnění se váže na zápis v obchodním rejstříku.⁵² Cizinci, kteří nemají trvalý pobyt na území ČR (cizinci třetích zemí), pokud se nejedná o státní příslušníky Evropské Unie, musí mít za účelem podnikání povolení k pobytu a vízum.

Tato skutečnost se zcela mění v případě, že cizinec třetí země, získá na území ČR status dlouhodobě pobývajícího rezidenta.⁵³ Na základě směrnice EU o právním postavení státních příslušníků třetích zemí je považován za českého podnikatele a nebude s ním zacházeno jako s občanem třetího státu.⁵⁴

Příklad:

Vietnamský státní příslušník TRAN Lin Thon podniká v Německu, kde má také trvalý pobyt. Vzhledem k tomu, že část jeho rodiny žije v České republice, rozhodl se za nimi přestěhovat. Základním předpoklad pro realizaci jeho plánu je požádání o povolení k pobytu na území ČR přímo na zastupitelském úřadu v Německu nebo po příjezdu do ČR. Součástí žádosti je také povinnost prokázat příjem, díky kterému se nestane zátěží pro český sociální systém. Protože, pan Tran je držitelem živnostenského oprávnění, na základě směrnice 2008/109/ES bude v České republice na něj pohlíženo jako na „českého“ podnikatele a nebude s ním být moci zacházeno jako s občanem třetí země.

⁵² Současná úprava vymezuje: živnost ohlašovací, která vzniká ohlášením živnosti na příslušném živnostenském úřadu a osvědčuje se vydáním výpisu z živnostenského rejstříku. Druhá forma představuje živnost koncesovanou, kde právo podnikat je vázané rozhodnutím orgánu státní správy a vzniká udělením koncese a rovněž se osvědčuje se vydáním výpisu z živnostenského rejstříku.

⁵³ Statut dlouhodobě pobývajícího rezidenta zavedla směrnice Evropské unie č.2008/109/ES o právním postavení příslušníků třetích zemí. Do českého právního řádu byla zakotvena v souvislosti s novelou cizineckého zákona v roce 2006.

⁵⁴ Směrnice 2008/109/ES o právním postavení státních příslušníků

Směrnice č.2008/109/ES umožňuje cizincům v postavení dlouhodobého rezidenta volně pobývat na území členských států EU za účelem zaměstnání nebo samostatné výdělečné činnosti nebo studia. Členské státy mají však možnost tato práva do jisté míry omezit, tedy i počet cizinců z třetích zemí a uplatnit vlastní vnitrostátní postupy. Ty se zejména týkají požadavků na obsazení volného pracovního místa příslušníkem vlastního státu nebo výkon samostatné výdělečné činnosti.

4.2.5. Aplikační případ č. 1

J. A. Malčikov, st. příslušník Ukrajiny, přicestoval v lednu roku 2008 do České republiky, aby navštívil svého dlouholetého kamaráda ze studií. Za účelem této návštěvy požádal na zastupitelském úřadě v Kyjevě o vydání krátkodobého víza do 90 dní⁵⁵ a přicestoval do České republiky. Během pobytu v Mariánských Lázních se do lázeňského města natolik zamiloval, že se rozhodl najít si v něm práci. Za tímto účelem navštívil místní úřad práce, kde česká firma INTROLAND, prostřednictvím úřadu práce hledala tlumočnicka, specializace ruština-angličtina. Pan Malčikov vyhledal firmu osobně, kde se zúčastnil výběrového řízení. Zástupci společnosti byli nadšeni jeho znalostmi, a proto se rozhodli ukrajinského občana přijmout do pracovního poměru a to v případě, že úřad práce vyjádří kladné stanovisko.⁵⁶ Od tohoto okamžiku, nastala pro ukrajinského státního občana velmi obsáhlá administrativní a cestovní „pout“.

⁵⁵ Zákon č.329/1999 Sb., stanoví, že turista třetí země může cestovat po zemích Schengenského prostoru, aniž by musel v každé zemi znovu žádat o vstupní vízum. Vízum k pobytu do 90 dnů opravňuje cizince k pobytu na území ČR v něm uvedené, nesmí však překročit 3 měsíce (§26 zákona č.326/1999 Sb., o pobytu cizinců na území ČR).

⁵⁶ Žádost o povolení získat zaměstnance ze zahraničí podává právnická nebo fyzická osoba, která bude cizince zaměstnávat. Účastníkem správního řízení je tedy vždy budoucí zaměstnavatel (§85 odst. 2, zákona o zaměstnanosti)

Vzhledem k tomu, že pan Malčikov pobýval na území ČR na základě krátkodobého víza do 90 dní, nemůže dle zákona č.326/1999 Sb., na území ČR nemůže podnikat ani být zaměstnán, vycestoval z území republiky. Na Zastupitelském úřadě v Kyjevě požádal o vízum k pobytu nad 90 dní (§53 cizineckého zákona) za účelem zaměstnání a zároveň zaslal žádost o povolení k zaměstnání na Úřad práce v Mariánských Lázních,⁵⁷ kde ve správním řízení o získání zaměstnání bude zastoupen svým budoucím zaměstnavatelem. Před vyznačením víza k pobytu nad 90 dní předložil na zastupitelském úřadu doklad o cestovním zdravotním pojištění po dobu pobytu a prostředky k pobytu na území a poté opětovně vycestoval do ČR. Správní řízení na úřadu práce dopadlo pozitivně a pan Malničuk nastoupil do nového zaměstnání, tím ovšem jeho komunikace s úřady neskončila. Po uplynutí měsíce přišla první výplata a on se nestačil divit. Zaměstnavatel nedodržel platové podmínky v pracovní smlouvě s odvoláním, že pro výkon své funkce nesplňuje vzdělání. Poškozený cizinec předložil doklad o svém vysokoškolském vzdělání na Kyjevské univerzitě a doklad potvrzující sedmiletou praxi v oboru tlumočení příslušných jazyků, u zaměstnavatele však neuspěl.⁵⁸ Na základě této skutečnosti kontaktoval Universitu Karlovu v Praze, kde požádal o uznání vysokoškolského vzdělání, které získal na Ukrajině. Vzhledem k tomu, že univerzita akredituje stejné obory, během dvou měsíců získal rozhodnutí o uznání odborných předmětů. Zaměstnavatel uznal jeho kvalifikaci a přidělil mu příslušnou platovou třídu odpovídající jeho odbornému vzdělání.

Souhrn:

Jak vyplývá z jednotlivých úkonů v aplikačním případě, získat zaměstnání v České republice představuje velmi obsáhlou administrativní proceduru, která nemusí vždy skončit pro cizince pozitivně. Pokud cizinec žádá na zastupitelském úřadě o vízum za účelem zaměstnání, tedy nad 90 dnů, rozhodnutí nemusí být vždy kladné. Na udělení víza není totiž právní nárok, vízum lze však opakovaně prodlužovat, pokud trvá stejný účel.

⁵⁷ Pro vydání povolení k zaměstnání je příslušný úřad práce, v jehož obvodu bude cizinec pracovat. Účastníkem řízení je tedy cizinec, který zpravidla o zaměstnání žádá před svým příchodem v řízení může být zastoupen zaměstnavatelem nebo jiným zplnomocněným zástupcem na základě plné moci (§90 zákon o zaměstnanosti)

⁵⁸ Členský stát EU má za povinnost uznat i diplom získaný ve třetí zemi, pokud jsou splněny tyto podmínky: a) musí se jednat o kvalifikace získané převážně v zemích EU nebo kvalifikace získaná na území třetího státu, nejdříve musí být však uznána jedním z členských států, kde musí pracovník získat tříletou odbornou praxi či je mu vydáno osvědčení.

V případě víza k pobytu nad 90 dnů, nelze účel pobytu změnit, cizinec musí tedy vycestovat a podat si novou žádost o vízum. To platí i v případě, že cizinci třetí země skončí pracovní smlouva a příslušný pracovní úřad práce pracovní povolení neprodlouží. Podle stávající právní úpravy je podmínkou prodloužení povolení k zaměstnání výkon stejné práce u stejného zaměstnavatele a ve stejném místě výkonu práce. Podrobněji tuto problematiku charakterizuje viz. § 33 cizineckého zákona a § 52 zákona o zaměstnanosti. Rozhodující faktor v otázkách zaměstnání představuje délka pobytu cizince. Pokud cizinec získá po 5 letech nepřetržitého pobytu v ČR povolení k trvalému pobytu, na trhu práce má stejná práva a povinnosti jako český občan. V České republice může pracovat bez pracovního povolení, má právo na mzdu, na dovolenou a další sociální zabezpečení. Veškerá práva o povinnosti vyplývají z písemně uzavřené smlouvy, která se opírá o zákoník práce a zákon o zaměstnanosti.

Povolení k zaměstnání vydává příslušný úřad práce cizinci, pokud se jedná o **tzv. ohlášené volné** (§ 35 zákona o zaměstnanosti č.435/2004 Sb.) pracovní místo. V každém případě se jedná o pracovní místo, které ohlásil, zaměstnavatel-firma na úřad práce, a toto místo se nepodařilo po dobu třiceti dnů s ohledem na kvalifikaci či nedostatek pracovních sil obsadit některým z českých uchazečů v evidenci pracovního úřadu. V samotné praxi se řada pracovních úřadů názorově liší, jak dlouho musí být dané místo přístupné českým uchazečům o práci (od přijímání žádosti okamžitě nebo až po dobu jednoho měsíce). Do současné doby není tato skutečnost zahrnuta v legislativě, proto se úřady řídí pouze faktickou možností zaměstnat české občany a jejich zájem o danou pozici.

Z uvedeného tedy vyplývá, že podmínky pro zaměstnání občanů třetích zemí a občanů Evropské unie jsou zcela odlišné. Zatímco občanovi EU postačí povolení k zaměstnání vydané příslušným úřadem práce, v jehož obvodu bude cizinec pracovat, občané třetích zemí musí absolvovat administrativní proceduru, která je popsána v aplikačním příkladě. V důsledku těchto skutečností řada cizinců volí tu jednodušší cestu, zaměstnání nelegální bez pracovního povolení, tím se ovšem vystavují riziku, že spáchají přestupek nebo budou případně vyhoštěni.

4.3 INTEGRACE V OBLASTI VZDĚLÁVÁNÍ A KVALIFIKACE

4.3.1. Jazyková příprava a pomoc

Jazyk sehrává v procesu integrace cizinců významnou roli. Představuje základní podmínku úspěšného života v hostitelské zemi, zaručuje dostatečnou informovanost o podmínkách pobytu, práce a přístupu ke službám. Rodný jazyk cizinců tvoří nedílnou součást jejich kultury a identity, kterou musíme respektovat už jenom z toho hlediska, že původní jazyk je alespoň počátečním pobytu v nové zemi, jediným prostředkem k získání informací.

Zatímco neznalost češtiny často znevýhodňuje cizince v možnosti vstoupit na trh práce a sociální komunikaci, její znalost přispívá k pozitivnímu-přátelskému duchu komunikace; významně odstraňuje sociální bariéry a mění způsob nazírání na cizince nejen ze strany občanské společnosti, ale také institucí.

Nové přístupy k jazykové integraci vycházejí ze dvou názorových proudů; zatímco jedna skupina odborníků je zastáncem názoru, že **hostitelská společnost má právo žádat po cizincích osvojení si jazyka, naopak druhá skupina se domnívá, že povinností hostitelské společnosti je cizince jazykově vybavit. „Neznalost místního jazyka není projevem „multikulturality“, ale projevem nedostatečné integrace.“**⁵⁹ Proces získávání jazykových znalostí nespočívá pouze v aktivitách integrační země, ale zejména v přístupu samotného cizince. Někteří cizinci, kteří nemají, možnost využít jazykové kurzy se zaměřují na aktivní samostudium a osvojování jazyka kontakty s českou populací. Na druhé straně existuje řada cizinců, kteří se ohrazují nedostatkem času, obtížností jazyka a přitom nehledají dostatečnou motivaci ke studiu. Tento stav je vyplývá z vědomí dočasnosti pobytu, prostředí v němž se pohybují, ale také záleží na jazykové blízkosti.

Součástí zahraniční studenti vysokých škol patří k těm lépe vybaveným cizincům pobývajícím na území republiky. Tato skutečnost je dána tím, že studiu na vysoké škole předchází přípravný jazykový kurs a během studia jsou nuceni osvojovat si český jazyk.

⁵⁹ GULOVÁ, L., ŠTĚPAŘOVÁ, E. Multikulturní výchova v teorii a praxi. Brno: PdF MU, 2004, s.231

Následnou skupinu představují azylanté, kteří mají ve srovnání s ostatními skupinami cizinců snadnější přístup k jazykovému vzdělávání. Na základě Státního integračního programu⁶⁰ vycházejícího z azylového zákona absolvují jazykové přípravy v integračních střediscích, tato výuka je ovšem nedostačující a v praxi ukazuje, že je třeba se zaměřit na specializovanou výuku, která by zvýšila možnosti pro zaměstnávání v oboru kvalifikace cizince.

4.3.2. Proces školního vzdělávání cizinců

Základní předpis, který obecně upravuje vzdělávání je zákon č.561/2004 Sb., a zákon č.111/1998 Sb., o vysokých školách. Přístup ke vzdělání je založen na rovném přístupu ke vzdělávání bez jakékoli diskriminace a respektování ostatních ve vzdělávacím procesu. „Současný vzdělávací systém umožňuje každému se vzdělávat po dobu celého života. Osoby, které nejsou občany České republiky a pobývají na území republiky oprávněně, mají stejný přístup ke vzdělání jako občané České republiky.“⁶¹

Poskytované vzdělání na základních a středních školách je bezplatné vyjma soukromých škol. Povinné vzdělání, které vede k dosažení základního vzdělání trvá devět let, rodiče mají povinnost své dítě pravidelně posílat do základní školy, kde absolvuje devítiletou školní docházku. Děti cizinců se stávají žáky a studenty příslušné školy za podmínky, že prokáží řediteli školy oprávněnost svého pobytu. Tato podmínka neplatí v případě přijímání do základní školy, příslušníci členských států Evropské unie jsou od této povinnosti osvobozeni.

„Každý má právo na vzdělání. Školní docházka je povinná po dobu, kterou stanoví zákon.“⁶²

Listina základních práv a svobod

⁶⁰ Státní integrační program v oblasti získávání znalostí českého jazyka je bezplatný jazykový kurz, který nabízí azylantovi Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy po nabytí právní moci rozhodnutí o udělení mezinárodní ochrany.

⁶¹ BITTNEROVÁ, D., *Kdo jsem a kam patřím?*, 1 vyd. Praha: nakladatelství Sofis, 2005, s. 459

⁶² Listina základních práv a svobod, čl.33 odst.1

Cizinci, kteří získali na území České republiky pobyt, mají rovný přístup ke vzdělání stanovený školským a vysokoškolským zákonem. Cizinec držitel trvalého pobytu má právo:

- na bezplatné základní a střední vzdělání ve školách, které zřizuje stát, kraj, obec nebo svazek obcí
- přihlásit své dítě ve věku od 3 do 6 let do předškolního vzdělávání v mateřských školách
- po skončení základního vzdělání se může přihlásit (gymnázium, střední odbornou školu, střední odborné učiliště)
- po složení maturitní zkoušky na střední škole je možné přihlásit se k přijímacímu řízení na vyšší odbornou či vysokou školu
- bezplatně studovat na veřejných a státních vysokých školách do 26 let věku, ve studijních programech uskutečněných v českém jazyce

Základní školy

Základní problém, se kterým se děti cizinců při nástupu do českých škol potýkají, je jejich jazyková vybavenost a schopnost osvojit si jazyk hostitelské země. Adaptace na příchod do nové školy je nejčastěji realizována zapsáním do nižšího ročníku základní školy, aby si dítě postupně zvykalo na výuku v cizím jazyce. V současné době neexistuje žádný zákonný ani podzákonný předpis, který by základním školám stanovil povinnost zřídit kursy českého jazyka nebo doučovat cizince českému jazyku nadstandardní formou studia. Zvláštní péče je věnována pouze dětem cizinců, kteří jsou žadatele o azyl a to cestou Státních integračních programů a činností neziskových organizací. To platí i případě úhrady služeb spojených se vzděláním, zatímco úhrady za stravování a dopravu do školy žadatelů o azyl hradí azylové středisko, děti ostatních cizinců mají stejný přístup k poskytovaným službám jako občané České republiky.

Poslední koncepce školství, která je platná od roku 2007 umožňuje základním školám vyučovat podle vlastních vzdělávacích programů. V praxi to znamená, že školy musí vyučovat povinný, státem garantovaný obsah, ale v řadě případů vyučují i další, nepovinný obsah. V současné době proto existuje řada škol, které vyučují v cizím jazyce, a nebo se

přímo specifikují na cizince žijící na našem území. Na základě této skutečnosti dochází mezi školami k obsahovým odlišnostem nad závazný rámec ve formě výuky, čímž napomáhá cizinci k lepší integraci do společnosti.

Střední školy

Přijetí na střední školu je v České republice, ale i v ostatních zemích Evropské unie je vázáno **potvrzením legálního pobytu na území hostitelské země**. Střední škola v přijímacím řízení vychází ze stejných pravidel jako u českých studentů s výjimkou povinnosti složit přijímací zkoušku z českého jazyka. Zahraniční student prokazuje pouze **schopnost reagovat na otázky každodenní situace v českém jazyce**, samotné přijetí spadá plně do kompetence ředitele, který vychází zejména z výsledků přijímacího řízení.⁶³ Zájemci o studiu, kteří jsou absolventi zahraniční základní školy, musí předložit doklad o dosaženém vzdělání a osvědčení o uznání rovnocennosti zahraničního vysvědčení.

Vlastní vzdělávací proces na střední škole nepředstavuje pro zahraničního studenta žádné výrazné odchylky. Přístup ke stipendii a hmotnému zabezpečení je rovnocenný s českým studentem, podmínky stanovuje školský zákon a vyhláška ministerstva školství s ohledem na prospěch studenta a jeho sociální poměry, to platí i v případě dotovaných cen stravování, ubytování a bezplatného zapůjčení učebnic sociálně slabých žáků. Kromě stipendia jsou na určitých typech středních škol formovány sociální fondy, které zmírňují dopad studia dětí na sociálně slabší rodiny.⁶⁴ Tato forma podpory je poskytována formou peněžního příspěvku nebo materiální pomoci.

Vzdělávání českých studentů, stejně tak cizinců na středních školách je uskutečňováno formou denního, distančního studia nebo v kombinované formě. Některé střední školy mají ve své koncepci zkrácené studium, které je určeno zájemcům pro rozšíření středního vzdělání v jiném oboru. Zkrácená koncepce studia potom probíhá v denní formě vzdělávání a trvá jeden až dva roky. Po absolvování studia podle typu vzdělávacího

⁶³ Školský zákon č.561/2004 Sb., v § 60b stanovuje, že přihlášku ke studiu na střední škole podává zletilý uchazeč nebo u nezletilého jeho zákonný zástupce

⁶⁴ V České republice, stejně tak ve většině zemích Evropské unie se o přiznání stipendia rozhoduje na základě ročního příjmu rodiny a počtu dětí.

programu získává student osvědčení o absolutoriu střední školy zakončené maturitní zkouškou.

Vysoké školy

Obecný rámec soustavy vysokých škol je dán zákonem **o vysokých školách č.111/1998 Sb.** Kromě, veřejných a státních, vznikla od počátku naší samostatnosti řada soukromých vysokých škol, které nabízejí různé formy studia. Základní podmínkou přijetí studenta na vysokou školu je ukončení středoškolského vzdělání zakončené maturitou a vykonání přijímacího řízení a složení přijímacích zkoušek z českého jazyka, pokud to škola vyžaduje.

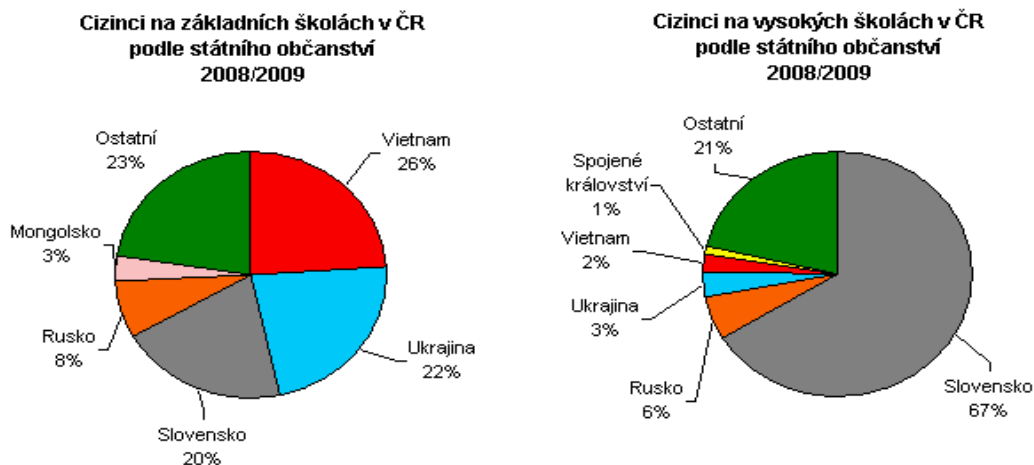
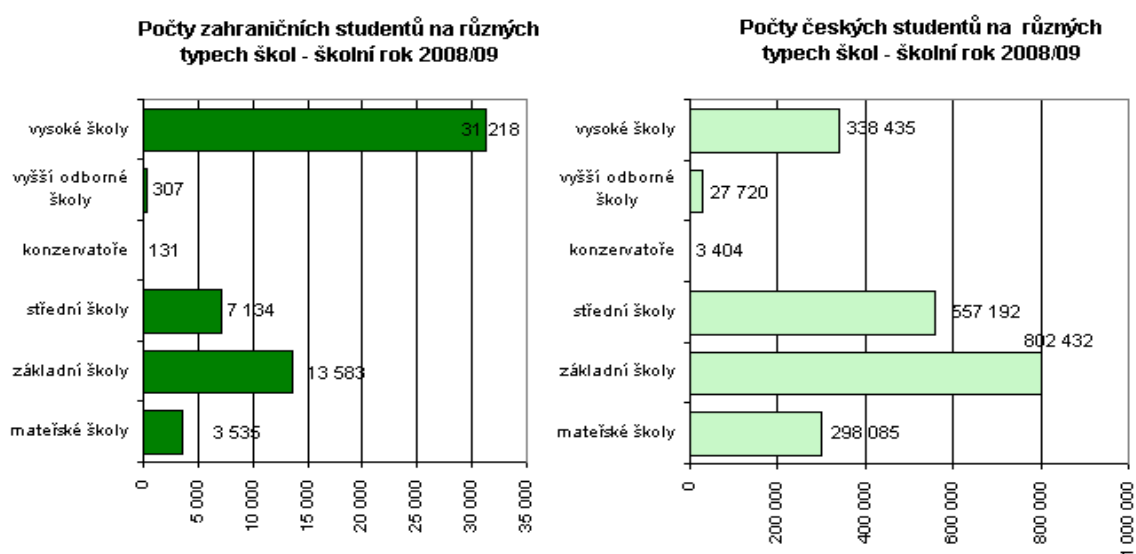
Zahraníční student, který byl přijat ke studiu na vysoké škole, má stejné podmínky ke vzdělání jako český student, pokud bude studovat v českém jazyce, studium je bezplatné. Základní rozdíl v postavení českého a zahraničního studenta představují podmínky délky studia. V případě, že cizinec překročí standardní dobu studia o rok, jsou mu následně účtovány poplatky za každý zahájený měsíc jeho vzdělávání. Výše poplatku je rozdílná podle náročnosti přípravy a typu školy.⁶⁵ Podmínky studia zahraničních studentů kromě vysokoškolského zákona vyplývají z mezinárodních smluv, kterými je Česká republika vázána. Jestliže porovnáme statusy jednotlivých vysokých škol, **podmínky pro studium zahraničních studentů jsou obecně rovnocenné**, liší se pouze v přístupech ke stipendíím a hmotném zabezpečení, což se odvíjí od finančních možností školy. Úprava poskytování jednotlivých stipendií vychází ze školního řádu každé školy. Kromě prospěchového, sociálního a doktorského stipendia, lze udělovat i jiné formy podpory ze stipendijního fondu, například za mimořádnou reprezentaci školy v mezinárodních projektech. S ohledem na finanční situaci jednotlivých vysokých škol jsou ovšem některé formy podpory studentů zcela abstraktní pojem.

Základní rozdíl lze spatřovat pouze mezi cizinci, kteří studují v cizím jazyce a cizinci studujícími česky. Na zahraniční studenty zařazené ve studijním programu v cizím jazyce se prospěchové stipendium nevztahuje.

⁶⁵ Tato podmínka se netýká cizinců, kteří mají na území České republiky trvalý pobyt.

Zcela odlišnou kategorií cizinců představují studenti zařazení na tzv. vládním stipendiu, které je organizováno na veřejných vysokých školách na základě usnesení vlády České republiky ve společném projektu MŠMT. Tuto formu stipendia notifikuje Ministerstvo zahraničních věcí prostřednictvím zastupitelských úřadů ČR a je určeno cizincům třetích zemí v rámci zahraniční rozvojové pomoci.

Graf: Počet cizinců na českých školách

Zdroj: Život cizinců v ČR, Český statistický úřad 2009, kód publikace :1118-09

Charakteristika grafické části a shrnutí

Cílem grafické části není zobrazit na počet cizinců, kteří studují na českých školách, ale zejména poukázat na jejich strukturu v souvislosti s občanstvím. Grafické zobrazení napomáhá k pochopení charakterizované problematiky zejména s ohledem na hodnocení činnosti jednotlivých aktérů integrace v následující části práce. Pro orientaci ve statistických datech Českého statistického úřadu je potřeba uvést, že ve sledovaném období let 2007-2008 počet celkový počet žáků a studentů dosáhl počtu 2 miliónů a cizinci představují necelé 3 % (možno porovnat s jejich počtem viz grafická příloha 4.1.) Podstatným zjištěním je počet žáků třetích zemí, který představuje 59 % z celkového počtu cizinců – žáků základních škol. **Tato skutečnost nabádá k zamýšlení, zda není potřeba novelizovat současný školský zákon.** V současné době zákon sice garantuje bezplatnou přípravu na začlenění do základního vzdělávání, tj. výuka češtiny, ale pouze občanům ČR a EU. Dětem cizinců z třetích zemí, žijících trvale nebo dlouhodobě není výuka českého jazyka systémově zajištěna, neexistuje žádný zákonný ani podzákonný předpis, který by základním školám stanovil povinnost zřídit kurzy českého jazyka nebo doučovat cizince českému jazyku. Adaptace cizince na příchod do nové školy je realizovaná zápisem do nižšího ročníku základní školy, aby si dítě mělo možnost přizpůsobit se výuce v cizím jazyce a osvojilo cizí jazyk. Na druhé straně existuje, velmi malý počet pedagogických pracovníků, kteří jsou schopni v počáteční fázi výchovně-vzdělávacího procesu s cizinci domluvit. V této souvislosti bude nutné rozšiřovat vzdělávání pedagogických pracovníků v cizích jazycích a v multikulturní výchově.

Obecně lze konstatovat, že příprava na začlenění do základního vzdělávání je podřazena pod základní právo, které je zakotveno v Listině základních práv a svobod. „Dle právních odborníků vzniká nerovnost v postavení cizinců ze třetích zemí a cizinců z Evropské unie, ale nejedná se o diskriminaci ve smyslu **antidiskriminačního zákona č. 198/2009 Sb.,⁶⁶ o rovném zacházení a o právních prostředcích ochrany před diskriminací a o změně některých zákonů.**“⁶⁷

⁶⁶ **Antidiskriminační zákon č. 198/2009 Sb., v § 3 stanoví:** Nepřímou diskriminací se rozumí takové jednání nebo opomenutí, kdy na základě zdánlivě neutrálního ustanovení, kritéria nebo praxe je z některého z důvodů uvedených v § 2 odst. 3 osoba znevýhodněna oproti ostatním. Nepřímou diskriminací není, pokud toto ustanovení, kritérium nebo praxe je objektivně odůvodněno legitimním cílem a prostředky k jeho dosažení jsou přiměřené a nezbytné.

⁶⁷ KREBS, M., *Cizinec v postavení studenta*. vyd. 1. Praha: La Strada, 2009 s. 22-23

4.3.3 Uznávání kvalifikace a nostrifikace dosaženého vzdělání

Mezi základní problémy, kterou musí přicházející cizinci do České republiky řešit, je uznání kvalifikace či případně vzdělání. Tato oblast je jednou z nejproblematictějších, zejména u cizinců ze třetích zemí, kteří často nemají potřebné doklady či je nemohou prostřednictvím svých zastupitelských úřadů získat. Možnosti uznání kvalifikace přispívá k pracovní mobilitě cizinců, ke zlepšování jejich životní úrovně a je významným krokem urychlující integrační proces.

V případě základního, středního vyššího odborného vzdělání rozhoduje o uznání kvalifikace krajský úřad. Žadatel předkládá úřední překlad příslušného dokumentu a další zákonem stanovené náležitosti, pokud Česká republika nemá s dotyčnou zemí smlouvu o uznání rovnocennosti. Cizojazyčné veřejné listiny – vysvědčení, osvědčení o kvalifikaci a další listiny, které se předkládají k žádosti o povolení k pobytu, povolení zaměstnání jsou ověřovány popř. uznávány ve „třech právních režimech:

A) režim automatické použitelnosti – předkládané veřejné listiny jsou osvobozeny od požadavku na vyšší ověření, pokud tak stanoví mezinárodní smlouva

B) režim apostilace – veřejná listina vydaná orgánem jednoho smluvního státu platí, pokud je opatřena apostilační doložkou téhož státu, platí mezi signatářskými státy Haagské úmluvy o apostilaci

C) režim vyššího soudního ověření (superlegalizace) - v praxi platí, že české úřady jsou ochotny uznat za superlegalizované jen ty zahraniční listiny, které jsou v konečné fázi ověřeny Ministerstvem zahraničních věcí ČR.

Podle zákona č.18/2004 Sb., o uznání odborné kvalifikace, existují profese regulované a neregulované. „Výkon regulovaných profesí vyžaduje určité požadavky, bez jejichž splnění nemůže osoba toto povolání vykonávat tj. obor vzdělání, zdravotní způsobilost atd. V takových případech musí žadatel požádat o uznání své odborné kvalifikace u relevantního uznávacího orgánu – Ústřední správní úřad ČR.“⁶⁸

⁶⁸ JURNÍKOVÁ, J. *Správní právo procesní*. 1. vydání. Plzeň: Nakladatelství Čeněk, 2008. s.159-161

4.3.4. Aplikační příklad č. 2 - kvalifikace

Pan Alexandr Milodar, běloruský státní příslušník, získal vysokoškolské vzdělání v oboru konstrukce automobilů a designu na univerzitě v Minsku. Na základě svých úspěšných výsledků v oblasti konstrukce automobilů, dostal v roce 2002 pracovní nabídku od podniku Škoda auto a.s., Mladá Boleslav, pracovat ve vývojovém studiu jako technický inženýr. Pracovní nabídku přijal a před příjezdem do České republiky si chtěl zažádat o uznání své kvalifikace, bohužel nepochodil, protože v současné době neexistuje v České republice vysoká škola, která uskutečňuje obsahově obdobný akreditovaný studijní program.

Na základě této skutečnosti, zažádal o uznání svého vzdělání na Ministerstvu školství, ale ani zde opět neuspěl. Proti zamítavému stanovisku ministerstva již nevyužil možnosti se odvolat a přímo se, obrátil Technickou univerzitu v Darmstadtu. Vzhledem k tomu, že po absolvování školy pracoval tři roky v automobilovém průmyslu Německu, univerzita mu osvědčení vystavila.

Po zajištění nezbytných „formalit“ – vízum, zdravotní pojištění, pracovní povolení a osvědčení o uznání kvalifikace, započal svojí pracovní činnost v České republice. Po pěti letech nepřetržitého pobytu, získal statut dlouhodobě pobývajícího rezidenta (trvalý pobyt) a oženil se svojí polskou přítelkyní.

V roce 2009 se rozhodl následovat manželku a přestěhoval se do Polska, kde chtěl pokračovat ve svém povolání. Na základě této skutečnosti požádal příslušný polský úřad o uznání kvalifikace v oblasti automobilového designu. Ke své žádosti doložil doklad o uznání kvalifikace v České republice a potvrzení o výkonu povolání v podniku Škoda auto a.s., kde pracoval 6 let. Během dvou měsíců získal rozhodnutí od polských úřadů o uznání odborné kvalifikace, a proto mohl začít pracovat ve své profesi.

Souhrn:

Zásadní problém, který musel, cizinec ze shora uvedeného příkladu řešit bylo uznání vzdělání. **Současný systém uznávání odborných vzdělání a kvalifikací je totiž striktně omezen pouze na občany EU.** Občané třetích musí žádat o uznání kvalifikace na základě školského zákona č.561/2004 Sb., a zákona č.18/2004 Sb., o uznání odborné kvalifikace.⁶⁹ Cizinec, který získal vysokoškolské vzdělání v zahraničí, může zažádat v ČR o uznání tohoto vzdělání za předpokladu, že má úředně ověřenou kopii diplomu (**tzv. „Diploma Supplement“**). Písemnou žádost předkládá na příslušném rektorátě vysoké školy, která má obdobný akreditovaný. Pokud vysoká škola vyjádří negativní stanovisko, žadatel se může odvolat na Ministerstvo školství, mládeže tělovýchovy nebo přímo na mistra školství.

Na základě rozhodnutí Evropské komise (č.2005/22/ES), musí každý členský stát Evropské unie, **uznávat osvědčení kvalifikace získané ve třetí zemi.** Podmínkou však je, že kvalifikace získaná cizincem na území třetího státu musí být nejprve uznána jedním ze států EU, kde musí cizinec získat tříletou praxi a osvědčení o odbornosti. V rámci států EU jsou jednotlivé doklady osvědčující kvalifikaci uznávány bez dalších podmínek, a to pouze v režimu automatické použitelnosti. V případech, kdy se jedná o vzdělání na základních, středních a vyšších odborných školách, musí si cizinec podat žádost o:

- a) „uznání rovnocennosti vychází z předpokladu, že doklad pochází ze země, s níž má Česká republika mezinárodní smlouvu. Osvědčení o rovnocennosti zahraničního vysvědčení v ČR, poté vydává odbor školství příslušného krajského úřadu.
- b) nostrifikaci, v případech kdy Česká republika není vázána mezinárodní smlouvou o uznávání dokladů o vzdělání. Pokud se v rámci řízení zjistí, že obsah a rozsah vzdělání se podstatně odlišuje se vzděláním v České republice, žádost se zamítne a příslušný krajský úřad navrhne provedení nostrifikační zkoušky.“⁷⁰

⁶⁹ V České republice - § 108 školského zákona 561/2004 Sb., vyhláška MŠMT č.12/2005 Sb., o podmínkách uznání rovnocennosti a nostrifikace vysvědčení vydanými zahraničními školami, § 89 a 90 zákona č.111/1998 Sb., o vysokých školách

⁷⁰ Nostrifikační zkouška ověřuje, zda znalosti a dovednosti žadatele, odpovídají obsahu a také cílům vzdělávání podle příslušného vzdělávacího programu. Součástí této zkoušky může být i zkouška praktická, přičemž zkoušku z českého jazyka neskládá.

4.4. OSTATNÍ OBLASTI SOCIÁLNÍ INTEGRACE

4.4.1 Bydlení a jeho formy podpory

Integrace v oblasti bydlení je chápána jako významná dimenze a prostředek sociální integrace cizinců. Současná bytová politika státu vychází z koncepce usnesení vlády ČR č.1088/1999 aktualizované v roce 2005, jejíž základním cílem je vytvoření takové bytové politiky, aby si každá rodina, tedy i cizince, mohla nalézt vhodné bydlení odpovídající jejím potřebám a možnostem.

Většina cizinců, kteří přichází do České republiky, vstupují do nového prostředí a neznají poměry v oblasti bydlení. Ve většině případů jsou odkázáni na bydlení na ubytovnách, které sdílí, spolu s dalšími osobami o nájem se dělí. Ostatní cizinci žijí v pronajatých bytech nebo domech za tržní nájemné a jejich čistý příjem někdy nepostačí ani na pokrytí nájemného, využívají dávek sociální podpory. **Především se jedná o příspěvek na bydlení, na který mají nárok pouze cizinci s trvalým pobytem, azylanti, nebo cizinci s vízem nad 90 dnů, pokud jejich pobyt v České republice přesáhne 365 dní.**⁷¹ V této souvislosti je třeba si uvědomit, že na bydlení v podnájmu nebo na ubytovnách se tento příspěvek nevztahuje a výše tohoto příspěvku nesouvisí s výší plateb za byt.

Jednou z možností jak získat vlastní bydlení, je koupě bytu nebo domu do osobního vlastnictví. Základem koupě nemovitostí je kupní smlouva mezi prodávajícím a kupujícím vycházející z občanského zákoníku. Vlastníkem nemovitosti se kupující nestává okamžikem podpisu kupní smlouvy, ale dnem vkladu vlastnického práva do katastru nemovitostí. Za účelem harmonizace našeho práva s právem Evropské unie došlo k jeho novele č. 136/2002 Sb. a změnám v úpravě kupní smlouvy. Možnost koupit si nemovitost byla pro cizince do konce roku 2009 značně omezená, vyjma taxativně jmenovaných případů stanovených zákonem. Koncem roku 2009 vstoupila v platnost **novela devizového zákona č.219/1995 Sb.**, a došlo k podstatné změně situace.

⁷¹ Další podmínky získání příspěvku na bydlení stanovuje zákon č.117/1995, o státní sociální podpoře. Příspěvek je udělován pouze těm cizincům, kde náklady na bydlení přesahují částku součinného rozhodného příjmu v rodině a koeficientu 0,30.

Z legislativního hlediska už není pro cizince problém získat nemovitost⁷², pokud mají dostatek finančních prostředků, rozhodující podmínka trvalého pobytu byla z právní úpravy vyňata. V tomto ohledu je možno konstatovat, že právní postavení cizinců třetích zemí a cizinců Evropské unie je rovnocenné.

V souvislosti s novelou cizineckého zákona č.326/99 sb., byly s platností od 1. 1. 2011 stanové nové podmínky pro ubytování cizinců. „Ubytovatel je povinen poskytnout cizinci přiměřené ubytování, podlahová plocha pro ubytování musí činit nejméně 8 m² na jednu osobu, na každou další osobu se k podlahové ploše připočítává 5 m². Ubytovatelem se rozumí nejen osoba, která poskytuje ubytování za úhradu, ale i ten, kdo ubytovává více než 5 cizinců (výjimku představuje ubytování blízkých osob).“⁷³

Předložená novela dále reaguje na problematiku minulé praxe, kdy policie vyžadovala nejen ověřené úřední potvrzení o bydlení, ale i nájemní smlouvu. V této skutečnosti docházelo často v rozporu se zákonem, protože možnost užívat byt je možné i na základě jiného než nájemního práva. Vlastník nemovitosti může druhé osobě poskytnout ubytování, aniž by s ní uzavřel nájemní smlouvu; tato osoba má pak pouze užívací právo a posuzování tohoto postavení policii nepřísluší. Novela zákona stanovila nové požadavky na zajištění ubytování. Pokud cizinec žádá o udělení dlouhodobého víza, povolení k dlouhodobému nebo trvalému pobytu je povinen předložit:

- doklad potvrzující, že je vlastníkem konkrétního bytu nebo domu
- doklad potvrzující, že je oprávněn užívat konkrétní nemovitost (dům, byt)
- úředně ověřené potvrzení osoby, která je vlastníkem nemovitosti, že souhlasí s ubytováním cizince.

⁷² Devizový zákon č.219/1995 Sb., do roku 2009 stanovil možnost nabývat nemovitosti pouze cizincům s trvalým pobytem ,s přiznaným azylem, cizinec s průkazem o povolení pobytu pro státního příslušníka členského státu EU , a to v případě dědění, vypořádání spoluvlastnictví, výměna za jinou nemovitost na území ČR, stavba na vlastním pozemku. Jestliže se cizinec bez trvalého pobytu stane právnickou osobou, může nabýt nemovitost a volně s ní disponovat.

⁷³ Zákon č.329/1999 Sb., o pobytu cizinců na území ČR, § 42-45

4.4.2 Hypoteční úvěry

Hypoteční úvěr představuje jeden z prostředků, který umožňuje cizincům koupit bytu nebo domu pro vlastní bydlení, případně rekonstrukci nebo opravy nemovitostí. Podmínky poskytování stanovují jednotlivé peněžní ústavy-banky na základě vlastních interních předpisů. Splácení hypotéky bývá zajištěno zástavním právem k nemovitosti, a to i rozestavěné.

I přesto, že od novely devizového zákona č.219/1995 Sb., umožňující nákup nemovitostí všem cizincům bez ohledu na jejich režim pobytu uplynul více jak rok, řada českých bank má rozdílné přístupy k poskytování hypoték. Zahraniční klientela je považována za rizikovou a často je odmítána. Banky respektují pouze příjmy ze zaměstnání občanů Evropské unie. **Pokud není cizinec občanem EU, nemá v České republice trvalý nebo přechodný pobyt šance na získání hypotéky je velmi mizivá;** osm z deseti českých bank má ve svých metodikách vymezené některé třetí státy jako rizikové a jejich občanům hypoteční úvěr neposkytují. Stejně tak šance cizince počítat se 100 % úvěrem je nemožná. Banky jsou vůči cizincům velmi opatrné a poskytují hypotéky do výše maximálně 70 % hodnoty domu či bytu.

Poskytování hypotečních úvěru je v současné době je reálné pouze pro cizince, kteří vystupují jako právnické osoby - společnost s ručením omezeným nabývající práva k nemovitosti. V tomto případě jsou dostupné pro všechny žadatele a vlastníky společností, kteří pobývají na území České republiky na základě povolení k trvalému pobytu, tak pro ty, jenž nepobývají v ČR nebo nemají povolení k trvalému pobytu.

4.4.3 Stavební spoření

Stavební spoření představuje velmi rozšířenou formu financování bydlení, které je podporováno státem. Klient uzavírá s příslušnou stavební spořitelnou, smlouvu, kde se zavazuje, že po dobu trvání smlouvy (6 let) bude spořit stanovenou částku a na základě této skutečnosti získá státní příspěvek. Na základě novelizace zákona o stavebním spoření bude stát od roku 2011 přispívat 10% z naspořených prostředků, nejvýše však 2000 Kč.

Základním principem spoření je, že po ukončení smlouvy může klient čerpat naspořenou částku s úroky, státní podporu a také úvěr. Získané finance může použít na koupi nemovitosti do osobního vlastnictví, na rekonstrukci bytu, případně na převod členství v bytovém družstvu.

Zákon o stavebním spoření č. 96/1993 Sb., stanoví: „**Stavební spoření může uzavřít fyzická osoba, která má v České republice trvalý pobyt a přidělené rodné číslo a právnická osoba se sídlem v ČR a identifikačním číslem přiděleným orgány ČR.**“⁷⁴

Nárok na státní podporu vzniká každé fyzické osobě, která má uzavřenou smlouvu na dobu nejméně šesti let a po dobu dvou let od uzavření smlouvy nebyl čerpán úvěr ze stavebního spoření.

Státní podporu dle zákona může získat:

- občan České republiky,
- občan EU, který má povolení k pobytu na území ČR a má přiděleno rodné číslo
- fyzická osoba-cizinec, s trvalým pobytem na území ČR a přiděleným rodným číslem

Na základě shora uvedených skutečností se opět projevuje nedostatečná podpora státu v této oblasti integrace. Možnost uzavřít stavební spoření je umožněno cizincům, kteří mají na území České republiky trvalý pobyt a přidělené rodné číslo.⁷⁵ V tomto případě nedochází k rozlišování cizinců z hlediska jejich původu, tzn. cizinci třetích zemí a cizinci Evropské unie.

⁷⁴ § 22 zákona o stavením spoření č.96/1993 Sb.,

⁷⁵ Žádost o přidělení rodného čísla může podat cizinec, který o přidělení rodného čísla požádal pro splnění podmínek podle zvláštních právních předpisů (např. zákon č. 48/1997 Sb., o veřejném zdravotním pojištění a o změně a doplnění některých souvisejících zákonů, tzn. cizinec, který žádá o povolení k pobytu na území České republiky nebo cizinec, kterému byl udělen azyl na území České republiky.

4.4.4 Státní sociální podpora

Státní sociální podporu upravuje zákon č.117/1995 Sb., o státní sociální podpoře. Tato forma sociálních dávek poskytovaná státem je zaměřena na rodiny s nezaopatřenými dětmi, u nichž vznikla nepříznivá sociální situace, kterou není rodina prostřednictvím vlastních finančních prostředků schopna řešit. Jedná se zejména o náklady na výživu a základní potřeby občanů, příspěvek na dítě, sociální příspěvek, příspěvek na bydlení. Pokud chce cizinec žádat o tuto formu sociální podpory musí kontaktovat místně příslušné úřady práce podle místa pobytu.

Okruh oprávněných osob:

Dávky státní sociální podpory jsou určeny těm cizincům, kteří mají na území České republiky trvalý pobyt a cizincům hlášeným k pobytu na území České republiky, a to po uplynutí 365 dní. Dávky sociální podpory se nevztahují na žadatele o udělení mezinárodní ochrany ubytovaných v pobytovém středisku Ministerstva vnitra. Pro občana EU je vyplácení podpory podmíněno ohlášeným tříměsíčním pobytem a pracovním poměrem na území ČR. Stejný nárok vzniká i jejich rodinným příslušníkům, přičemž podmínkou není výkon pracovní činnosti. Zákon o státní sociální podpoře rozděluje poskytované dávky do dvou oblastí:

- a) sociální podpora nezávislá na příjmu rodiny – zahrnuje rodičovský příspěvek a dávky péstounské péče;
- b) sociální podpora závislá na příjmu rodiny – zahrnuje příspěvek na dítě, sociální příspěvek, příspěvek na bydlení, příspěvek na školní pomůcky

Ze zjištěných poznatků je zřejmé, že přístup státu k poskytování dávek státní sociální podpory je rozdílný. Zatímco pro občana EU je vyplácení podpory podmíněno ohlášeným tříměsíčním pobytem a pracovním poměrem na území ČR, cizincům třetích zemí je stanovena zákonná lhůta 365 dní a pracovní poměr.

4.4.5 Sociální pomoc

Pomoc v hmotné nouzi poskytují sociální odbory pověřených obecních úřadů, obecní úřady s rozšířenou působností a krajské úřady na základě zákona č. 111/2006 Sb., o pomoci v hmotné nouzi. Smyslem této formy pomoci je řešení nepříznivých nečekaných sociálních situací. Dávky v nouzi se poskytují rodinám s nedostatečnými příjmy a fyzickým osobám, které nemohou uspokojovat své základní potřeby a vlastní činností (například pracovní činností, prodejem vlastního majetku) nejsou schopni tento negativní stav odvrátit. Tuto formu pomoci lze v mimořádných případech poskytnout i cizincům, kteří na území ČR pobývají nelegálně, pokud jim hrozí vážná újma na zdraví.

Zákonná úprava stanoví tyto formy příspěvků: příspěvek na živobytí - stravu, vyživovací povinnost dětí, **doplatek na bydlení** - nájemné, prokazatelné nezbytné spotřeby energií elektrické energie, plynu, případně výdaje na další druhy paliv, **mimořádná okamžitá pomoc** je poskytována osobě, která na území České republiky pobývá legálně a ve zcela výjimečných situacích i při nelegálním pobytu, hrozí-li vážná újma na zdraví, max. do výše 1000,- Kč

Okruh oprávněných osob pro příspěvek na živobytí a doplatek na bydlení tvoří:

- „občané Evropské unie, na které se vztahují přímo předpisy Evropských společenství (Nařízení Rady (EEC) 1612/68);
- občané Evropské unie a jejich rodinní příslušníci, pokud jsou hlášeni na území České republiky k pobytu po dobu delší než 3 měsíce
- cizinci, kteří jsou držiteli povolení k dlouhodobému pobytu s přiznaným právním postavením dlouhodobě pobývajícího residenta v Evropském společenství na území jiného členského státu EU
- osoby, které jsou na území České republiky hlášeny k trvalému pobytu nebo které mají na území České republiky trvalý pobyt;
- osoby, kterým byl udělen azyl nebo doplňková ochrana „⁷⁶

V případě, že občan EU nebo jeho rodinný příslušník, pokud jsou hlášeni na území České republiky k pobytu po dobu delší než 3 měsíce a požádají o podporu na základě zákona o

⁷⁶ Zákon č. 111/2006 Sb., o pomoci v hmotné nouzi §12

hmotné nouzi, § 6 zákona č. 111/2006 Sb, je povinností orgánů pověřených obecních úřadů, obecních úřadů s rozšířenou působností a krajských úřadů tuto žádost posoudit. „Posuzování probíhá bodovým systémem, který na základě délky dosavadního pobytu a zaměstnání či vzdělávání stanoví, zda je žadatel tzv. „neodůvodnitelnou zátěží sociálního systému“ nebo naopak. V případě že „ano“, je možné se proti rozhodnutí odvolat. V ostatních případech je ve spolupráci s MVČR zrušen nárok na pobyt v ČR. Zrušením tohoto nároku přestane mít občan EU nárok na dávky. Mezi dobou, kdy je rozhodnuto o „zátěži“ a pravomocným zrušením povolení k pobytu bude ale nárok na dávky platný.“⁷⁷

4.4.6 Aplikační případ č. 3

Občanka Ruské federace, Natalia Zavchenko, přijela do České republiky před pěti měsíci, za účelem výkonu práce, kterou jí zprostředkovala pracovní agentura.⁷⁸ Před příjezdem do České republiky obdržela na zastupitelském úřadě v Moskvě vízum k pobytu nad 90 dní, které jí zprostředkovala agentura. Na základě pracovní smlouvy, uzavřené na dobu určitou, začala pracovat jako manipulační dělnice ve firmě „Playmobil“ zabývající se výrobou hraček. Po osmi měsících pracovní činnosti jí firma oznámila, že je propuštěna v důsledku snížení výroby. Na základě této skutečnosti kontaktovala pracovní agenturu, aby jí zajistila novou pracovní činnost. Při jednání se zástupci pracovní agentury jí bylo sděleno, že v důsledku ekonomické recese je zcela přirozené propouštění zahraničních pracovníků a nejlepší bude, když opustí Českou republiku a vrátí se domů; skončením pracovního poměru zaniklo i povolení k zaměstnání. S touto skutečností se nechtěla pí. Zavchenko smířit. Na základě ještě platného víza k pobytu nad 90 dní, se rozhodla kontaktovat úřad práce za účelem získání nového zaměstnání a nového povolení

⁷⁷ TOLLAROVÁ, B. *Integrace cizinců v Česku*. Vyd. Praha

⁷⁸ Zákon č 435/ 2004 Sb., o zaměstnanosti stanoví: agenturním zprostředkováním se rozumí zprostředkování práce pro fyzickou osobu a vyhledání vhodné pracovní síly pro zaměstnavatele. Agentura působí jako mediátor při řešení problému na pracovišti.

k zaměstnání. Bohužel ani zde neuspěla, pracovnice úřadu pouze sdělila: „Práce pro cizince v důsledku vysoké nezaměstnanosti v regionu není“, pokud se nechce vrátit domů, může být zařazena pouze do evidence uchazečů o zaměstnání. Nabídku zařazení do evidence přijala a následně se dožadovala poskytnutí podpory v nezaměstnanosti. Zaměstnankyně úřadu jí ovšem vyvedla z omylu, jako zahraniční pracovník nesplňuje zákonem stanovenou lhůtu 365 dní a tudíž na podporu nemá nárok. Přestože paní Zavčenko odešla s jednání s úřady s nepořízenou, několik týdnů samostatně hledala ve městě nové zaměstnání, to se jí však nepodařilo. Postupem dní se dostávala do finančních potíží, které nemohla řešit. V této souvislosti navštívila sociální odbor pověřeného obecních úřadů, kde zjistila, že jako občanka třetího státu pobývající na území republiky na vízum nad 90 dnů, nemá v podstatě nárok na žádnou pomoc ze strany státu. Její současnou situaci řeší pouze o pomoc v hmotné nouzi vyplývající ze zákona č. 111/2006 Sb., nebo pomoc některé charity či neziskové organizace. Na základě tohoto zjištění, přijala paní Zařčko mimořádnou okamžitou pomoc (§4)⁷⁹ sociálního odboru a za několik dní odcestovala domů.

Souhrn:

Uvedený aplikační příklad poukazuje na několik skutečností. V první řadě se jedná o agenturní zaměstnávání, které je považováno za velmi rizikovou formu zaměstnávání cizinců. Tato skutečnost se zejména projevila v době ekonomické krize, kdy zaměstnanci personálních agentur byli propuštěni jako první. Dále lze poukázat na právní úpravu zákona o sociální podpoře, která umožňuje cizincům třetích zemí získat státní sociální podporu po uplynutí 365 dní, kdy cizinec nahlásí svůj pobyt na území ČR. V případě, že se dostanou do nepříznivých sociálních situací obdobně jako občanka Ruské federace, jsou odkázáni pouze mimořádnou okamžitou pomoc stanovenou zákonem o pomoci v hmotné nouzi nebo pomoc charity a neziskových organizací.

⁷⁹ Zákon č. 111/2006 Sb., § 4 mimořádná okamžitá pomoc je poskytována osobě, která na území České republiky pobývá legálně a ve zcela výjimečných situacích i při nelegálním pobytu, hrozí-li vážná újma na zdraví.

4.5 VYBRANÍ AKTÉŘI INTEGRAČNÍHO PROCESU A JEJICH ČINNOST

Integrace cizinců je často milně chápána jako jednostranný proces začleňování cizinců do společnosti. Ve skutečnosti integrace zahrnuje nesčetné množství institucí, které mají svůj nezastupitelný význam. Kromě imigrantů samotných je to zejména společnost, která vytváří podmínky sociálního začlenění cizinců a stát prostřednictvím svých institucí a legislativy.

Samospráva a její působnost

Oblast integrace cizinců v České republice jednoznačně spadá do působnosti centrální úrovně, přičemž základní strategie v oblasti integrační politiky by měly vycházet z potřeb a aktuálního postavení cizinců na lokální úrovni společnosti. Národní koncepce integrace cizinců je sice postavena jako celoplošný dokument, ale pro obce má pouze nezávazný-doporučující charakter a na základě této skutečnosti se odvíjí i jejich přístup.

Některá města a obce se do integrace zapojují dobrovolně, podílejí se na realizaci projektů zaměřených na integraci cizinců, nabízejí výuku češtiny, sociálně právní poradenství, pomáhají cizincům se vstupem na trh práce. Naopak v jiných samosprávách není integrace cizinců do místních společností prioritou, problematika cizinců není zahrnuta do strategických plánů měst a obcí, nepříznivé situace cizinců jsou řešeny pomocí standardních nástrojů sociální politiky. Podpora se zaměřuje pouze na činnost pracovníků sociálního odboru, kteří rozhodují o sociálním zabezpečení a sociální pomoci v konkrétních případech cizinců.

Je zřejmé, že podpora sociální integrace cizinců se odvíjí od počtu cizinců na území jednotlivých měst a obcí, přesto ve většině případů se omezuje pouze na finanční a organizační příspěvky na různé kulturní a sportovní aktivity. Hlavní důvod nečinnosti samospráv v oblasti integrace představují omezené finanční zdroje.

Nestátní neziskové organizace

Nestátní neziskové organizace jsou dobrovolné a samosprávné orgány, které často vznikají pouze z podnětu sociálně aktivních osob, jako právní organizace nebo organizace s přiznanou právní subjektivitou. Účelem vzniku těchto organizací není zisk, ale snaha získat dostatečné množství finančních prostředků pro realizaci svých projektů a cílů.

K základním typům nestátních neziskových organizací patří:

- **Občanská sdružení** (registrovaná zákonem č.83/1990 Sb., o sdružování občanů);
- **Nadace a nadační fondy** (registrované podle zákona č.2527/1991 Sb., o nadacích a nadačních fondech);
- **Obecně prospěšné společnosti** (registrované podle zákona č.248/1995 Sb., o obecně prospěšných společnostech);
- **Církevní právnické osoby** (registrované podle zákona č.3/2002 Sb., o církevních a náboženských společnostech)

Činnost neziskových organizací je zřetelná ve všech oblastech integrace, zajišťuje cizincům pomoc při vyhledávání zaměstnání, poskytuje právní poradenství, poradenství v oblasti sociální orientace, pomoc při komunikaci s úřady. Přestože jsou neziskové organizace realizovány jako samostatná služba v rámci společných projektů spolupracují se školami, úřady práce, azylovými středisky. Významně se podílejí na výuce českého jazyka, rekvalifikačních kurzech a podpoře multikulturního vzdělávání a ostatních aktivit usnadňujících soužití přistěhovalců s členy majoritní společnosti.

Úřady práce

Činnost úřadů práce vychází ze zákona o č.435/2004 Sb., o zaměstnanosti, zejména ze IV. části zákona, který upravuje zaměstnávání zaměstnanců ze zahraničí. Jednotlivé úřady přistupují k cizincům stejně jako k občanům České republiky s výjimkou občanů třetích zemí.⁸⁰ Činnost jednotlivých úřadů práce se soustředí zejména na cizince s trvalým pobytem a žadatele o mezinárodní ochranu. Samostatné úřady nemají zvláštní strategie,

⁸⁰ Na volnou pracovní pozici lze přijmout zahraničního zaměstnance třetí země po 30 dnech od oznámení ÚP, nelze-li s ohledem na požadovanou kvalifikaci toto místo obsadit uchazečem vedeným v evidenci úřadu práce.

kteří by řešily problematiku zaměstnávání cizinců na regionální úrovni. Pro české občany, stejně tak cizince, kteří jsou zařazeni v evidencích nezaměstnaných vytvářejí rekvalifikační kurzy a programy aktivní politiky zaměstnanosti. V současné době na každém úřadu práce je pracovník - specialista, který se zabývá agendou zaměstnávání cizinců. Jeho předmětem činnosti je vydávání pracovních povolení a evidence cizinců, kteří vykonávají zaměstnání v rámci regionu. Pozitivně lze hodnotit spolupráci úřadů práce s neziskovými organizacemi.

Cizinecká policie

Cizinecká policie bývá zpravidla jednou z prvních institucí, se kterou se cizinci setkávají po vstupu do prostředí nového státu. V pohledu veřejnosti a samotných cizinců má policie spíše represivní charakter. Tato skutečnost je dána špatnou činností jednotlivých úřadoven, které nemají dostatek pracovníků a v důsledku toho cizinci tráví na úřadech spoustu času ve dlouhých frontách. V souvislosti s transformací cizinecké policie se **od 1. 1. 2011 se změnila pracoviště vyřizující záležitosti spojené s pobytem cizinců na území České republiky**. Změna se týká převodu agendy dlouhodobých víz a dlouhodobých pobytů z cizinecké policie na Ministerstvo vnitra. Původní pracoviště cizinecké policie slouží jako ohlašovací místa pobytu po příjezdu cizince do České republiky, následnou změnu místa pobytu, pokud jde o pobyt na území na základě dlouhodobého víza, povolení k dlouhodobému nebo trvalému pobytu, je již třeba hlásit na regionálních pracovištích ministerstva vnitra.

Do kompetence činnosti cizinecké policie patří: vydávání potvrzení o krátkodobém pobytu a bez ohledu na druh pobytu, potvrzení o oprávněnosti pobytu na území vyžadovaného matričním úřadem před uzavřením manželství, ohlašování místa pobytu na území po příjezdu do České republiky prodloužení doby pobytu na území na krátkodobé vízum, ověřování pozvání a kontrola legálnosti na území ČR.

V souvislosti s transformací vznikla v rámci cizinecké policie řada preventivních skupin, které se věnují informační a poradní činnosti cizincům. Velmi pozitivně lze hodnotit spolupráci s úřady práce, zaměstnavateli a neziskovými organizacemi v oblasti legislativních úkonů spojených s pobytem cizinců.

5. POZNATKY A JEJICH VYHODNOCENÍ

Základní důvod, který mě přivedl k řešení této problematiky je osobní zkušenost a znalost konkrétních problémů cizinců, zejména jednání s úřady. Vzhledem k tomu, že pocházím z chebského regionu, kde dochází ke značné migraci cizinců, bezprostředně sleduji jejich nelehké životní situace a problémy.

Tato kapitola shrnuje poznatky praktické části práce, jejíž cílem bylo identifikovat základní odlišnosti v právním postavení cizinců Evropské unie a cizinců třetích zemích v jednotlivých integračních oblastech, které považuji s ohledem na aktuální stav právních norem za důležité. Praktická část je tak hlavním východiskem pro vytvoření informačního materiálu, který bude sloužit nejen zaměstnancům státní správy, pracovníkům sociální integrace, ale i samotným cizincům při řešení jejich problémů. Základní podmínky pro vstup a pobyt zkoumaných skupin cizinců, řeší cizinecký zákon č.326/1999 Sb. Touto problematikou jsem se zabýval v teoretické části a z hlediska zaměření cíle práce ji v praktické části nepovažuji za stěžejní. Odlišnosti, které nebyly charakterizovány v úvodní části lze zjistit studiem ucelené formy tohoto zákona.

První okruh zkoumané problematiky zahrnuje otázky zaměstnávání cizinců. Z předložených statistických dat⁸¹ je zřejmé, že na českém trhu práce převažují cizinci z třetích zemí. Tato skutečnost je dána zejména jejich počtem v České republice, z celkového počtu 433 000 cizinců, které v roce 2010 evidovalo ministerstvo vnitra, více jak polovina pochází z třetích zemí, nejpočetněji zastoupenou populaci představují občané Ukrajiny (128 636 osob, 30 %).

Postavení cizinců třetích zemí a občanů Evropské unie na trhu práce z pohledu právní úpravy a praxe vykazuje podstatně rozdíly. Občané EU mohou vykonávat zaměstnání v České republice bez pracovního povolení a jejich právní postavení je rovnocenné s občany České republiky. Zákon o zaměstnanosti č. 435/2004 Sb., ve znění § 85 pro účely zaměstnávání cizinců ze zahraničí, nepovažuje občany Evropské unie a jejich rodinné

⁸¹ Viz kapitola 4.1. analýza počtu cizinců, str. 31

příslušníky za cizince.⁸² V praxi to znamená; občan Evropské unie (do 3 měsíců pobytu nepodléhá vízovému režimu) přijede do České republiky, najde si zaměstnání. Na základě zákona č.326/1999 Sb., ve znění § 42c si požádá o povolení k dlouhodobému pobytu rezidenta jiného členského státu na ministerstvu vnitra⁸³, a poté začne vykonávat zaměstnání. O výkonu pracovní činnosti pouze informuje místě příslušný pracovní úřad vyplněním informační karty o nástupu k zaměstnání.⁸⁴ Tuto povinnost splní i zaměstnavatel a místně příslušnému pracovnímu úřadu nahlásí příjem nového pracovníka (zákon o zaměstnanosti č. 435/2004, ustanovení § 87).

Cizinci třetích zemí, žadatelé o zaměstnání mají ve srovnání s občany Evropské unie⁸⁵ daleko těžší pozici. Vstup na trh práce v České republice je podmíněn dlouhým administrativně náročným procesem. Zákon č.435/2004 v ustanovení § 89, jako základní podmínku získání práce stanoví; povolení k zaměstnání a platné povolení k pobytu.⁸⁶ O vydání povolení musí žádat cizinec před příjezdem do České republiky, a to písemnou formou příslušný úřad práce nebo na základě plné moci může být zastoupen budoucím zaměstnavatelem. Místně příslušný úřad práce o žádosti rozhodne ve správním řízení. Vydané rozhodnutí je platné pouze pro konkrétní pracovní pozici a zaměstnavatele. V případě, že se zahraniční pracovník rozhodne změnit zaměstnání, musí žádat o nové pracovní povolení, často i nové vízum. V této souvislosti je důležité, aby si našel nové zaměstnání a vyřídil nové pracovní povolení předtím, než dojde k ukončení stávající pracovní činnosti a tím i účelu pobytu. Tuto skutečnost považují z hlediska právní úpravy jako absurdní a neetickou. Směřuje pouze k nárůstu administrativy a má negativní vliv na

⁸² Rodinným příslušníkem občana Evropské unie b) se pro účely tohoto zákona rozumí jeho a) manžel, b) rodič, jde-li o občana Evropské unie b) mladšího 21 let, kterého vyživuje a se kterým žije ve společné domácnosti, c) dítě mladší 21 let nebo takové dítě manžela občana Evropské unie d) nezaopatřený přímý příbuzný ve vzestupné nebo sestupné linii nebo takový příbuzný manžela občana Evropské unie.

⁸³ Zákon č.326/199 Sb. ve znění § 42 c stanoví: „Žádost o povolení k dlouhodobému pobytu na území je oprávněn podat rezident jiného členského státu Evropské unie, pokud na území hodlá pobývat přechodně po dobu delší než 3 měsíce.“

⁸⁴ Tato povinnost se vztahuje i na rodinné příslušníky občana EU a občany Švýcarska.

⁸⁵ EU = Evropská unie představuje celek, který tvoří členské státy Evropského společenství, definované v Maastrichtské smlouvě. V současné době je tvořena 27 státy: Německo, Belgie, Nizozemí, Lucembursko, Francie, Itálie, Velká Británie, Irsko, Dánsko, Řecko Portugalsko, Španělsko, Rakousko, Švédsko, Finsko, Česká republika, Slovensko, Polsko, Maďarsko, Slovinsko, Estonsko, Lotyšsko, Litva, Kypr, Malta, Bulharsko, Rumunsko.

⁸⁶ Tento režim se nevztahuje na cizince třetích zemí, kteří jsou držitelé trvalého pobytu na území ČR nebo **zelené karty** (§ 42g zákona o pobytu cizinců č.326/1999 Sb.,)

integraci cizinců. V této souvislosti je třeba přehodnotit přístup k občanům třetích zemí. Pokud cizinec prokáže při vstupu do České republiky dostatek finančních prostředků a tím vyloučí, že se nestane neodůvodnitelnou zátěží sociálního systému, nespátřuji žádný důvod, proč by neměl mít stejné postavení jako občan Evropské unie.

Současná politika státu a jednotlivých institucí v oblasti zaměstnanosti vychází z „Koncepce integrace cizinců“ z roku 2005⁸⁷, jež v souladu s nejnovějšími trendy klade důraz na individuální začlenění imigranta do většinové společnosti. Dynamicky se rozvíjející složku české aktivní migrační politiky představuje pilotní projekt „Aktivní výběr kvalifikovaných pracovních sil“ podporující příchod zahraničních odborníků s jejich rodinami do České republiky, kdy ministerstvo vnitra reagovalo na nedostatek kvalifikovaných pracovníků v ČR. V souvislosti s novelou cizineckého zákona byly s účinností od 1.1.2011 zavedeny tzv. **modré karty**⁸⁸, které jsou určeny vysoce kvalifikovaným zaměstnancům ze zahraničí. Cizincům bez ohledu na st. příslušnost a zemi původu umožňují pracovat a žít v ČR, aniž by museli mít pracovní povolení. Po pěti letech získají nárok na trvalý pobyt a bezproblémový pohyb po členských zemích Evropské unie. Celkově lze hodnotit politiku státu v této oblasti spíše jako jednostranně zaměřenou orientující se zejména na kvalifikované zahraniční zaměstnance, občanům třetích zemí na nižší úrovni vzdělání je věnována menší pozornost.

V rámci zkoumané byl proveden rozbor odlišného postavení cizinců třetích zemí a cizinců v oblasti podnikání fyzických osob. Zákona úprava podnikání z.č. 455/91 Sb., v ustanovení § 21 stanoví všeobecné základní podmínky pro získání živnostenského oprávnění; bezúhonnost, věk 18 let a způsobilost k právním úkonům. Tyto podmínky jsou pro všechny žadatele rovnocenné, jak u živnosti ohlašovací tak koncesované. V samotné praxi jsou podmínky podstatně rozdílné. Pokud cizinec z Evropské unie žádá příslušný úřad práce o vydání koncesované živnosti, je povinen na základě ustanovení § 22 živnostenského zákona splnit i tzv. zvláštní podmínky budoucí provozované živnosti. Zejména se jedná o

⁸⁷ ZOUBEK, V.: Lidská práva. Nakladatelství Aleš Čeněk, Plzeň, 2007, Zasedání Rady EU- Závěry z Tampere, stanovily souhrn základních práv a prevence diskriminace vůči občanům třetích zemí a to i v oblasti zaměstnanosti v rámci EU. **Vůči těmto cizincům musí být zachován rovný přístup a zásady nediskriminace.**

⁸⁸ Za vysokou kvalifikaci podle odstavce 1 se považuje řádně ukončené vysokoškolské vzdělání nebo vyšší odborné vzdělání, pokud studium trvalo aspoň 3 roky

doklady potvrzující odbornou způsobilost a kvalifikaci. Jako občan EU spadá do kompetence směrnice 2005/36/ES o uznání odborných kvalifikací, a tudíž mu jeho kvalifikace, kterou získal na území některého členské státní automaticky uznána. Příslušný živnostenský úřad do 60 dnů rozhodne o udělení živnostenské koncese, provede zápis do živnostenského rejstříku. Po obdržení výpisu může podnikatel zahájit svoji podnikatelskou činnost.

Povolení provozovat živnost u občanů třetích zemí je vázáno pobytem. Cizinec musí splnit shora uvedené podmínky a jelikož nespadá do režimu směrnice 2005/36/ES o uznání odborných kvalifikací, žádá o uznání kvalifikace ústřední správní úřad. V případě, že cizinci živnostenský úřad žádost pro výkon živnosti schválí, obdrží potvrzení (podle § 47 odst.7 živnostenského zákona) pro účely k řízení o povolení k pobytu. Jeho základě získá na ministerstvu vnitra povolení k pobytu za účelem provozování podnikání. Teprve po splnění těchto podmínek mu je vydána příslušná koncese. Rozdílné postavení cizince třetí země a EU dále vyplývá z ustanovení § 22 živnostenského zákona. Cizinec třetí země nemůže změnit dosavadní účel pobytu na účel podnikání, o takovou změnu může požádat, pokud na území již alespoň 2 roky pobývá. Pokud cizinec vykonává legální zaměstnání a rozhodne se, že bude podnikat, musí na území ČR pobývat nejméně 2 roky.

Současná podpora státu v oblasti podnikání, řízená zejména ministerstev práce a sociálních věcí je na velmi dobré úrovni. Cizinci, kteří na území ČR podnikají mohou dle platných předpisů využívat programy malého a středního podnikání a různé formy projektů Evropské unie. Ty se ovšem na občany třetích zemí, kteří pobývají na území ČR na základě dlouhodobého pobytu nevztahují.

Předmětem následující zkoumané problematiky byly podmínky získání trvalého pobytu na území České republiky. Zákon č.326/1999 Sb., ve znění § 68 zákona stanovuje, že povolení k trvalému pobytu na území České republiky lze na základě žádosti vydat cizinci, který splnil podmínku 5 let nepřetržitého pobytu na území členských států Evropské nebo jako držitel modré karty⁸⁹ nepřetržitě pobývá na území po dobu nejméně dvou let.

⁸⁹ Zákon 326/1999 Sb., o pobytu cizinců na území ČR, § 42i zákona.

Další ustanovení zákona rozšiřuje podmínku o povinnost prokázat znalost českého jazyka. Cizinci, kteří od roku 2009 žádají o trvalý pobyt musejí skládat jazykové zkoušky.⁹⁰ U zkoušky, která má písemnou, poslechovou a ústní část, tak žadatelé prokazují znalost jazyka na úrovni komunikace v každodenních situacích. Cizinci se ke zkoušce evidují na základě poukazu vydaného ministerstvem vnitra. Komu se nepodaří zkoušku složit, dostane potvrzení o nesložení zkoušky a na jeho základě se může hlásit k dalšímu pokusu jen ve dvou termínech ročně., každá zkouška stojí cizince 1 500 korun.

„Paradox“ současného právního systému představuje okruh cizinců, kteří jsou povinni zkoušku složit. Zatímco pro občany třetích zemí starší 15 let a mladší 60 let platí tato povinnost až na výjimky neomezeně, občanům EU, Norska, Islandu, Lichnštejnska a Švýcarska je trvalý pobyt udělován bez jazykové zkoušky.⁹¹ V tomto ohledu se naskytuje otázka: „Jaký je rozdíl mezi občanem Lotyšska a Ukrajiny, když oba pocházejí ze zemí bývalého Sovětského svazu? V podstatě jediný, Lotyšsko je členem Evropské unie, občan nemusí skládat zkoušku z jazyka. V této souvislosti se nabízí otázka, zda není nutné přehodnotit zákonem stanovenou povinnost prokázání znalosti jazyka pro některé evropské cizince třetích zemí. Ze získaných poznatků je zřejmé, že současná legislativa se snaží podporovat integraci a ulehčovat cizincům pobyt, příkladem bylo zavedení tzv. zelených karet⁹², ale tyto formy jsou určeny pouze vybranou skupinu cizinců třetích zemí.

Za zcela rozhodující oblast integrace považuji vzdělávání cizinců. Školský zákon č. 561/2004 sice garantuje bezplatnou přípravu na začlenění do základního vzdělávání, tj. výuka češtiny, ale pouze občanům ČR a EU. Děti ostatních cizinců - třetích zemí, žijících trvale nebo dlouhodobě v České republice jsou z výuky českého jazyka „vyloučeny“. V současné době neexistuje žádný zákonný ani podzákonný předpis, který by základním školám stanovil povinnost zřídit kurzy českého jazyka nebo doučovat cizince českému jazyku nadstandardní formou studia.

⁹⁰Zákon 326/1999 Sb., § 70 h) stanoví: součástí žádosti o trvalý pobyt je předložení dokladu, který prokazuje požadovanou znalost českého jazyka. Tento doklad vydává pouze škola, která je v seznamu škol oprávněných provádět tyto zkoušky.

⁹¹**Zkoušku nemusejí skládat cizinci, kteří prokážou studium na české základní nebo střední škole v předchozích 20 letech.** Složení zkoušky se rovněž nevztahuje na cizince mladší 15 let, starší 60 let nebo osoby tělesně postižené.

⁹² Povolení k dlouhodobému pobytu tzv. zelená karta definuje § 42g zákona o pobytu cizinců

Zvláštní péče je věnována pouze dětem cizinců, kteří jsou žadatele o azyl a to cestou Státních integračních programů a činností neziskových organizací. Tento fakt opět poukazuje na „nerovnoprávné“ postavení cizinců třetích zemí a cizinců EU, jak již bylo zmíněno v minulých kapitolách v oblasti pobytu a zaměstnávání. „Dle odborníků mezinárodního práva se o diskriminaci nejedná. Určitá privilegia v oblasti postavení dětí občanů EU se opírají o směrnice EU vycházející ze svobody pohybu pracovníků v rámci unie, podle nichž musí členské státy zajistit dětem migrujících pracovníků výuku úředního jazyka země.“⁹³ Aby došlo k určité nápravě v přístupech k jednotlivým cizincům, podala vláda v roce 2009 úkol ministerstvu školství, provést legislativní opatření, které by systémově zajistilo výuku češtiny i pro žáky třetích zemí. **Novelizace školského zákona by měla i žákům z třetích zemí garantovat přípravu základního vzdělání, zejména výuku českého jazyka.** Dobrá znalost jazyka je rozhodující předpoklad pro budoucí vzdělávání dětí cizinců jejich integraci do společnosti, úspěšným vstupem na trh práce, ekonomickou soběstačností. Paradoxem zůstává, že tento úkol nebyl do současné doby splněn.

Zjištěné poznatky praktické části potvrzují, že postavení cizinců třetích zemích ve srovnání s cizinci EU je v určitých oblastech nerovné. Vzhledem k rozsahu práce je zřejmé, že jejich výčet není vyčerpávající, ale i ta nepatrná část vyzývá k stále novým právním úpravám.

⁹³ Školský zákon stanovuje povinnost navštěvovat základní školu; na druhé straně je třeba si uvědomit, že cizinec pobývající v ČR na základě víza do 90 dnů (krátkodobé vízum viz. kapitola 1) nemá povinnost přihlásit dítě k povinné školní docházce.

6. ZÁVĚR

Cizinci se stali zcela přirozenou součástí každodenního života občanů České republiky a jak vyplývá ze statistických údajů, příliv imigrantů neustále roste. Jejich přítomnost v České republice, tak i v Evropské unii je nezbytná, a to nejen s ohledem na momentální potřeby trhu práce, ale i proto, že počet domácích obyvatel postupně klesá. Charakter současné integrační politiky státu je dán uvědoměním si možných důsledků demografického vývoje, ale také nedostatkem pracovní síly, změnou požadavků na znalosti a kvalifikaci pracovníků. Všechny tyto aspekty potvrzují nutnost přítomnosti cizinců v České republice.

Integrace cizinců představuje jednu z nejdůležitějších oblastí současné politiky státu. Základem jejího úspěchu je vytvoření rovnoprávných podmínek příchozím cizincům pro život v nové zemi. Přestože jsme v poslední době svědky řady legislativních změn, se kterými můžeme souhlasit či ne, právní postavení cizinců v České republice není stejné, tuto skutečnost potvrzuje i předložená diplomová práce. Stále existují oblasti, kde není situace cizinců optimální, ať už z důvodu nedostatečné právní úpravy nebo neexistence jednotného přístupu našich institucí. Rozhodování v konkrétní věci často závisí pouze na znalosti úředníka cizinecké problematiky což v praxi může často představovat zásadní problém. Problematika cizinců zahrnuje velice široký legislativní rámec a orientovat se v něm je velmi obtížné. Kromě české právní úpravy zahrnuje i komunitární právo, mezinárodní smlouvy a v důsledku této skutečnosti dochází k nejednotnému právnímu výkladu. V rámci zlepšení právního postavení cizinců je proto nutné, aby se při tvorbě nových předpisů více vycházelo z aplikační praxe.

V souvislosti se zkoumanou problematikou a zjištěním konkrétních poznatků, navrhuji určitá doporučení „de lege ferenda“, které považuji za klíčové.

- Přehodnotit ustanovení zákona o zaměstnanosti, zahrnující podmínky, za kterých může cizinec třetí země změnit zaměstnání. Podle současné úpravy nemůže cizinec v průběhu pobytu změnit zaměstnání, přestože má platné vízum. Správní rozhodnutí vydává úřad práce pouze na výkon určité profese u konkrétního zaměstnavatele.

- Upravit ustanovení zákona o živnostenském podnikání zahrnující problematiku podmínek podnikání a účelu pobytu cizinců v návaznosti na cizinecký zákon. Podle současné právní úpravy, nemůže cizinec třetí země změnit dosavadní účel pobytu na účel podnikání, pokud na území ČR nepobývá alespoň 2 roky. Domnívám se, že jednotlivé žádosti k provozování živnosti by měl příslušný živnostenský úřad konkrétně zvážit. Pokud bude cizinec vykonávat živnost v oblasti služeb, které jsou pro občany nedostatkové, zákonem stanovená lhůta by se měla omezit na kratší období.
- Zamezit vzniku sociálně nepříznivých situací cizinců, přehodnotit podmínky poskytování podpory cizincům na základě zákona o hmotné nouzi, současný příspěvek mimořádné okamžité pomoci je nedostačující
- Provést úpravu školského zákona a zahrnout do právní normy ustanovení zahrnující přípravu žáků třetích zemí.

Cílem mé diplomové práce bylo poodkrýt problematiku rozdílného právního postavení cizinců třetích zemí a cizinců Evropské unie. Věřím, že vytyčený cíl se podařilo naplnit a má práce se stane hodnotnou pomůckou, která bude sloužit nejen zaměstnancům státní správy, pracovníkům sociální integrace, ale i samotným cizincům při řešení jejich problémů. S ohledem na demografický vývoj v naší zemi jsem zastáncem názoru, že ty cizince, které Česká republika potřebuje a chtějí v naší zemi žít je třeba více podporovat a ulehčit jim pobyt.

„Každý člověk si musí najít svou cestu. Jestli ji opravdu hledá, najde ji velmi brzy“

Masaryk Tomáš Garrigue

7. SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

BARŠOVÁ, A., BARŠA, P. *Přistěhovalectví a liberální stát*. Brno: vydal Mezinárodní politologický ústav, 2005, 108 s., ISBN 80-210-3875-6

BAROŠOVÁ, A., *Občanství – Právní komparativní studie programu migrace*. Praha: Nadace OSF, 2003, 37 s., ISBN 25-322-1870-8

Český statistický úřad, *Život cizinců v ČR*. Praha: 2007, ISBN 978-80-250-1548-3

GABAL, I. a kol. *Etnické menšiny ve střední Evropě*. Praha: nakladatelství G plus G, 1999, 321 s., ISBN 80-86103-23-4

GULOVÁ, L., ŠTĚPAŘOVÁ E., *Multikulturní výchova v teorii a praxi*. Brno: PdF MU, 2004, 231 s, ISBN 80-86633-14-4

HORÁKOVÁ, M., *Mezinárodní migrace a migrace cizí pracovní síly*. Praha: 2. vydání, VÚPSV, 2008, 97 s., ISBN 80-239-2927-5

MAREŠ, M. a kol. *Etnické menšiny a česká politika*. Brno: nakladatelství CKD, 2004, 138 s. ISBN 80-7325-050-0

LEONTIYEVA, Y., VÁVRA, M. *Postoje k imigrantům*. Praha: Sociologický ústav akademie věd České republiky, 2009, 121 s., ISBN 978-80-7330-173-6

PRŮCHA, P., *Živnostenské právo*. Brno: 1. vydání, nakladatelství MU, 2005, 163 s., ISBN 80-210-3778-4

SCHEINOST, M. a kol. *Výzkum cizích státních příslušníků*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2004, 131 s., ISBN 80-7338-025-0

SIROVÁTKA, T. Brno: *Menšiny a marginalizované skupiny v České republice*. vydala Masarykova univerzita, 2002, 322 s. ISBN 80-210-2791-6

SOUDKOVÁ, V., SOUDEK T., *Bariéry mezi námi očima cizinců*. Praha : European Training and Consulting, 2008, 80 s. ISBN 978-80-254-3857-2

SVATEK, P., *Cizinci a kriminalita*, Policejní akademie. Praha 2008

ŠÍŠKOVÁ, T. *Menšiny a migranti v České republice*. 1. vydání. Praha: nakladatelství Portal, 2001, 188 s. ISBN 80-7178-648-9

ZOUBEK, V., *Lidská práva*. Plzeň: nakladatelství Aleš Čeněk, 2007, 510 s., ISBN 978-80-7380-026-0

PŘÁVNÍ PŘEDPISY:

- Zákon č.326/1999 Sb., o pobytu cizinců na území České republiky a o změně zákonů, ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č.325/199 Sb., o azylu, ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č.435/2004 Sb., o zaměstnanosti, ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č.455/1991 Sb., o živnostenském podnikání, ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č.561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č.359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č.48/1997 Sb., o veřejném zdravotním pojištění, ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č.273/2001 Sb., o právech příslušníků národnostních menšin, ve znění pozdějších předpisů
- Listina základních práva svobod (ústavní zákon č.2/1993 Sb.)

SMĚRNICE:

- Směrnice Rady 2008/109/ES, o právním postavení příslušníků třetích zemí
- Směrnice Rady 2004/114/ES , o podmínkách přijímání příslušníků třetích zemí
- Směrnice Rady 2004/81/ES, vydávání povolení k pobytu občanům třetích zemí

INTERNETOVÉ ZDROJE:

- [Www.migrace.cz](http://www.migrace.cz) [online]. 2008 [cit. 2010-10-20]. Koncepce pobytu cizinců. Dostupné z WWW: www.migrace.cz
- WWW.czso.cz [online]. 2010 [cit. 2011-01-12]. Počet cizinců, statistika ČSÚ. Dostupné z WWW: www.czso.cz

8. PŘÍLOHY

Příloha číslo:

- 1. Průkaz o povolení pobytu pro cizince třetích zemí**
- 2. Povolení k pobytu štítek**
- 3. Česká republika povolení k pobytu**
- 4. Průkaz o pobytu rodinného příslušníka občana EU**
- 5. Česká republika vízový štítek**
- 6. Přehled vybraných institucí zajišťujících integraci cizinců v České republice**
- 7. Doklad o zajištění ubytování**
- 8. Ohlášení živnosti zahraniční osobou**

Příloha č. 1

ČESKO		
PRŮKAZ O POVOLENÍ K POBYTU PRO CIZINCE		Doklad vydáván od roku 2009
	<i>barva:</i>	zelená
	<i>materiál:</i>	měkký. lakované plátno
	<i>tisk:</i>	červený fóliotisk
	<i>rozměr:</i>	desky i vnitřní listy - 125 x 88 mm
	<i>rohы:</i>	desky i vnitřní listy - zakulacené
	<i>vazba:</i>	šitý hřbet
	<i>šicí materiál:</i>	bílé barvy

Příloha č. 2

Povolení k pobytu štítek

Samolepící štítek povolení k pobytu má celkové vnější rozměry 128 x 102 mm.

ZABEZPEČOVACÍ PRVKY

Vlastní povolení k pobytu o rozměrech 105 x 73 mm je vyrobeno z ceninového papíru obsahujícího okem viditelná červená a modrá vlákna a na rubové straně adhezní samolepící vrstvu krytou silikonovým papírem.

Reakce pod UV světlem.

Příloha č. 3

ČESKÁ REPUBLIKA POVOLENÍ K POBYTU

02 - PKP - 01

Tento model je vydáván od 1.5.2004.

POPIS

rozměr 105 x 74 mm (š x v)

zakulacené rohy

podtisk - ofset - liniový - detail - obr. č. 6

předtisk - hlubotisk - částečně textový (EU)
- obr. č. 2 a 3

v papíru jsou náhodně rozmístěna okem viditelná vlákna červené a modré barvy

tisk OVI - kosodélník vytištěný u horního okraje

vpravo od skrytého tisku CZE - změna barvy

- fialová/zelená - obr. č. 1, 2 a 3

kinogram - obr. č. 1, detail - obr. č. 4 Rovnoběžky

v obrazu zeměkoule jsou tvořeny mikrotiskem

s opakujícími se písmeny EUR

hlubotisk - skrytý tisk - obr. č. 1, detail obr. č. 3

- písmena CZE

mikrotisk - obr. č. 1, 2 a 3 - EU - hlubotisk

číslo štítku v pravém horním rohu - tisk z výšky

- obr. č. 1 a 6

složení - písmena (CZE) + 7 číslic

UV JISTĚNÍ - obr. č. 5 Základní luminiscence

papíru je nízká

číslo dokladu fluoreskuje tmavě zeleně

v papíru fluoreskují náhodně rozmístěná

žlutozelené planžety a červená a modrá vlákna

obr. č. 1 - skutečná velikost

obr. č. 5 - skutečná velikost

obr. č. 4 - zvětšeno

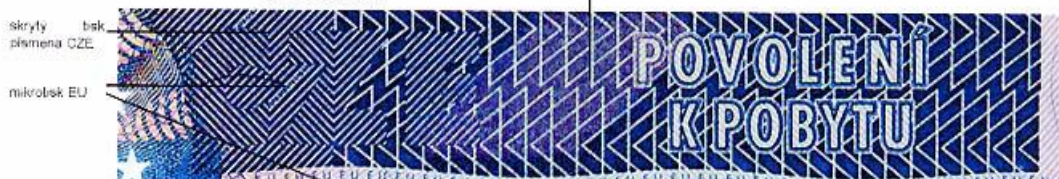
obr. č. 2 - zvětšeno

obr. č. 7 - zvětšeno - tisk inkoustovou tiskárnou

obr. č. 6 - zvětšeno

obr. č. 3 - zvětšeno

SCPP - 202/CD.2004 09/2004

Příloha č. 4

ČESKÁ REPUBLIKA		
Tento model je vydáván od 27. dubna 2006.		
PRŮKAZ O POBYTU RODINNÉHO PŘÍSLUŠNÍKA OBČANA EVROPSKÉ UNIE (pro přechodný pobyt)	02 - PKPrp	SCPP-312/CD- 2006
	<i>barva:</i>	modrá
	<i>materiál:</i>	měkký, lakované plátno
	<i>tisk:</i>	stříbrný tisk
	<i>rozměr:</i>	125 x 88 mm (v x š)
	<i>rohы:</i>	kulaté
	<i>vazba:</i>	šitý hřbet

Příloha č.6

PŘEHLED VYBRANÝCH INSTITUCÍ ZAJIŠŤUJÍCÍ INTEGRACI CIZINCŮ

Poradna pro integraci (PPI)

Poradna pro integraci (PPI) je nevládní nezisková organizace zabývající se pomocí osobám, jimž byl přiznán status uprchlíka, a cizincům s dlouhodobým a trvalým pobytem na území České republiky. Smyslem činnosti organizace je hájit lidská práva lidí s uděleným azylem i ostatních cizinců v České republice a pomoci jim tak, aby se stali rovnocennými členy naší společnosti.

Kontakt

adresa: Senovážná 2, 110 00 Praha 1

internetová adresa: <http://www.p-p-i.cz>

Centrum pro integraci cizinců (CIC)

CIC je občanské sdružení, které nabízí radu a pomoc azylantům a cizincům s dlouhodobým či trvalým pobytem na území ČR.

Kontakt

adresa: Kubelíkova 55, 130 00 Praha 3

internetová adresa: <http://www.cicpraha.org>

Centrum pro otázky migrace (dále jen COM)

COM zaměřuje svou činnost na právní a sociální poradenství související s migrací, zejména na bezplatné individuální poradenství cizincům v nouzi. Zabývá se i problematikou azylového řízení, dočasné ochrany a slučování rodin. Poradenství poskytuje v pražské kanceláři i v Pobytových střediscích Ministerstva vnitra ČR.

Kontakt

adresa: Senovážná 2, 110 00 Praha 1

internetová adresa: <http://www.migrace.cz>

Česká katolická charita

Pracovníci Sdružení Česká katolická charita pomáhají cizincům na území České republiky, kteří se ocitli v obtížné životní situaci. Mezi aktivity Charity patří: provoz humanitárních skladů na hranicích, šatníky v azylových zařízeních, poradny pro cizince, realizace volno časových aktivit apod.

Kontakt

adresa: Vladislavova 12, 110 00 Praha 1

telefon: 296 243 330

internetová adresa: <http://www.ccharita.org>

Příloha č.7

DOKLAD (POTVRZENÍ) O ZAJIŠTĚNÍ UBYTOVÁNÍ

podle zákona č. 326/1999 Sb., o pobytu cizinců na území České republiky
a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů

Já, ubytovatel (jméno a příjmení):

datum narození:

číslo dokladu totožnosti (např. občanského průkazu):

adresa hlášeného trvalého pobytu:

potvrzuji, že poskytnu ubytování na území České republiky

na dobu od *) do nebo

na dobu bez omezení*)

na adrese:

č. bytu

ulice + č.p.

PSČ + obec

--

vztah k nemovitosti, např. vlastník, spoluvlastník, nájemce,
společný nájemce, podnájemce: *)

cizinci:

jméno a příjmení:

datum narození: státní příslušnost:

cestovní doklad:

POUČENÍ:

Bude-li v tomto dokladu o zajištění ubytování uveden nepravdivě požadovaný údaj, může to mít za následek nevyhovění žádosti, o které se vede řízení podle zákona č. 326/1999 Sb., o pobytu cizinců na území České republiky a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů

V dne

Příloha č.8

č. jednací.....

Ohlášení živnosti

podle § 45 odst. 2 zákona č. 455/1991 Sb., o živnostenském podnikání,

Titul	Jméno	Příjmení	Titul
rodné číslo	datum narození		státní občanství
Bydliště mimo území ČR			
Místo pobytu v ČR	ulice	č. popisné	č. orientační
	obec	část obce	PSC

ve znění pozdějších předpisů (dále jen žz)

1) Fyzická osoba - zahraniční

2) Obchodní firma

--

3) Místo podnikání

ulice	č. popisné	č. orientační
obec	část obce	PSC

4) Předmět podnikání

Není mi známo, že by osobě odpovědného zástupce soud nebo správní orgán uložil zákaz činnosti, že u ní trvá jiná překážka týkající se provozování živnosti a že by jí v posledních 3 letech bylo zrušeno živnostenské oprávnění podle § 58 odst. 2,3 a 4 živnostenského zákona.

Prohlašuji, že mi soud nebo správní orgán uložil/neuložil zákaz činnosti, trvá/netrvá u mne jiná překážka týkající se provozování živnosti, že mi v posledních 3 letech bylo/nebylo zrušeno živnostenské oprávnění podle § 58 odst. 2,3 a 4 živnostenského zákona.

V dne

Podpis ohlašovatele

